

MYKOLO ROMERIO UNIVERSITETO
ŽMOGAUS IR VISUOMENĖS STUDIJŲ FAKULTETO
PSICHOLOGIJOS INSTITUTAS

DOMINYKAS ŠINKONIS
TAIKOMOJI TEISĖS IR KRIMINALINĖ PSICHOLOGIJA

MOKYTOJŲ, PATYRUSIŲ MOKINIŲ PATYČIAS, ĮSITRAUKIMO Į MOKINIŲ
PATYČIAS IR SANTYKIŲ SU KOLEGOMIS BEI MOKINIAIS SAŠAJOS SU
PASITENKINIMU GYVENIMU

Magistro baigiamasis darbas

Darbo vadovas –
Prof. Dr., Aistė Diržytė

Vilnius, 2025

TURINYS

PRATARMĖ	4
1. LITERATŪROS APŽVALGA	6
1.1. Mokytojų viktimizacija.....	6
1.2. Mokytojų santykių su kolegomis ir mokiniais	8
1.3. Mokytojų įsitraukimas į patyčias mokykloje	10
1.4. Mokytojų pasitenkinimas gyvenimu.....	12
1.5. Mokytojų įsitraukimo į patyčias ryšiai su pasitenkinimu gyvenimu	13
1.6. Mokytojų patiriamos patyčios ir ryšys su pasitenkinimu gyvenimu	14
1.7. Mokytojų santykių su kolegomis ir mokiniais ryšys su pasitenkinimu gyvenimu.....	15
1.8. Santykių su kolegomis ir mokiniais sąsajos su patiriamomis patyčiomis.....	17
1.9. Tyrimo problema, tikslas, uždaviniai ir hipotezės.....	18
2. METODIKA	20
2.1. Tyrimo eiga ir imtis	20
2.2. Tyrimo instrumentai	23
2.3. Duomenų statistinės analizės metodai.....	26
2.4. Aprašomoji statistika, kintamųjų normalumo nustatymas ir išskirčių tvarkymas	26
3. REZULTATAI.....	29
3.1. Viktimizacijos ir pasitenkinimo gyvenimu sąsajos.....	29
3.2. Viktimizacijos ir santykių su kolegomis sąsajos	32
3.3. Viktimizacijos ir santykių su mokiniais sąsajos.....	34
3.4. Viktimizacijos ir įsitraukimo į mokinių patyčias sąsajos	36
3.5. Santykių su kolegomis ir pasitenkinimo gyvenimu sąsajos.....	38
3.6. Santykių su mokiniais ir pasitenkinimo gyvenimu sąsajos.....	40
3.7. Įsitraukimo į mokinių patyčias ir pasitenkinimo gyvenimu sąsajos	42
3.8. Mokytojų santykių su kolegomis bei mokiniais medijuojantis veiksnys tarp jų patiriamos viktimizacijos ir pasitenkinimo gyvenimu.	42
3.8.1. Mokytojų santykių su kolegomis medijuojantis veiksnys tarp jų patiriamos viktimizacijos ir pasitenkinimo gyvenimu.....	43
3.8.2. Mokytojų santykių su mokiniais medijuojantis veiksnys tarp jų patiriamos viktimizacijos ir pasitenkinimo gyvenimu.....	44
4. DISKUSIJA.....	46
4.1. Rezultatų aptarimas.....	46

4.2. Tyrimo ribotumai ir rekomendacijos tolesniems tyrimams	48
4.3. Išvados	50
LITERATŪROS SĄRAŠAS	51
Santrauka.....	59
Abstract	60
Priedai	61

PRATARMĖ

Šis magistro baigiamasis darbas yra skirtas išsamiau suprasti mokytojų patiriamos viktimizacijos reiškinių ir jo sąsajas su mokytojo pasauliu bei profesine patirtimi. Pastaruoju metu vis dažniau atpažįstamas ir nagrinėjamas mokytojų patiriamų patyčių mokykloje reiškinys. Dažniausiai, kalbėdami apie patyčias, įsivaizduojame mokinių patiriamas patyčias ir jų pasekmes, tačiau vis daugiau mokslininkų atkreipia žvilgsnį ir į mokytojus bei jų patirtis (McMahon ir kt., 2014).

Autorių nuomone, ši tema yra itin aktuali ir opi Lietuvos kontekste, ypač atsižvelgiant į pastarojo meto švietimo sistemos diskursą, susijusį su mokytojo statusu ir saugumu. Viena iš esminių mokytojų viktimizacijos prielaidų yra ta, kad mokinių ir mokytojų santykis tampa nelygiavertis, o mokinys vis dažniau gali užimti dominuojančią agresoriaus rolę, kai mokytojas lieka aukos pozicijoje (Kõiv, 2020). Šiam teiginiui didelį sociokultūrinį pagrindimą suteikia pastaruoju metu viešajame diskurse pastebima tendencija, jog mokytojai susilaukia griežtų pasekmių už bandymą sudrausminti mokinius ar užkardyti agresyvų elgesį. Mokytojų patyčių patyrimas mokykloje yra išskirtinis tuo, jog agresija gali kilti iš labai įvairių šaltinių vienu metu: mokinių, tėvų, kolegų ir administracijos darbuotojų (Russell & Gruys, 2021; Midgett & Doumas, 2020). Tyrimai atskleidžia, kad į mokytojus nutaikyta agresija turi aibę neigiamų psichologinių pasekmių, tokių kaip stresas, perdegimo simptomai, sumažėjęs saviveiksmingumas, diskomfortas santykyje su mokiniais, emocinis perdegimas ir depersonalizacija (Skinner & Beers, 2016; Huang, Liu & Chen, 2018; Simões & Cardoso, 2022). Tai gali prisidėti prie neigiamos darbo aplinkos kūrimo, paveikti mokytojų darbo pasitenkinimą ir jų santykius su mokiniais (Qiao & Patterson, 2021; Burriss & Snead, 2018).

Šio reiškinio paplitimas rodo tyrimų aktualumą. Užsienio tyrimuose fiksuojami atvejai, kai daugiau nei pusė mokytojų įvairiose imtyse patiria viktimizaciją įvairiomis formomis (Ghadban, Berkowitz & Enosh, 2023). Nors Lietuvoje tyrimai šia tema yra gan reti, turimi duomenys taip pat rodo reikšmingą mokytojų viktimizacijos paplitimą (Pivorienė & Jurkonytė, 2008).

Mokytojų psichologinės sveikatos tyrimų laukas yra gan populiarus, tačiau rečiau tyrinėjamas būtent iš viktimizacijos perspektyvos – dažniausiai analizuojama, kaip patyčios paveikia mokinių psichologinę sveikatą ar akademinį pasiekimą. Mokytojų patiriama viktimizacija nėra tik izoliuota problema, ji yra susijusi su platesniais mokyklos klimato veiksniais, taip pat šio reiškinio poveikis yra kur kas platesnis nei vieno asmens patirtis – dažnu atveju tai susiję su bendra mokyklos atmosfera ir netgi mokinių pasiekimais (Troop-Gordon, 2015; Hall & Dawes, 2019). Suprasti šio fenomeno dinamiką yra

būtina norint diegti veikiančias intervencijas ir palaikyti švietimo sistemoje dirbančius specialistus, ugdant jų atsparumą ir pozityvų mokyklos klimatą.

Šis darbas naujas Lietuvos kontekste, kadangi niekada (autorių žiniomis) atskirai nebuvo nagrinėta mokytojų patyriusių patyčias imtis. Tikime, jog tyrimo naudingumas slypi ne tik viktimizacijos atskleidime, bet ir išsamiau išanalizavus sąsajas su kitais svarbiais mokytojų psichosocialiniais aspektais: santykiais su kolegomis ir mokiniais, išitraukimu į mokinių patyčių užkardymą bei subjektyviu pasitenkinimu gyvenimu. Mokytojų pasitenkinimas gyvenimu yra svarbus nagrinėti, kadangi yra glaudžiai susijęs su mokytojo profesine motyvacija, efektyvumu, išitraukimu, profesiniais santykiais (Aydintan & Koç, 2016). Nors literatūroje aptariami atskiri ryšiai tarp viktimizacijos ir gerovės, ar tarp santykių ir gerovės, trūksta tyrimų, kurie kompleksiskai nagrinėtų šių veiksnių tarpusavio sąveiką mokytojų imtyje, ypač Lietuvoje.

Ypatingas šio tyrimo aspektas yra mokytojų santykių su kolegomis ir mokiniais, kaip galimai medijuojančių veiksnių tarp viktimizacijos patirties ir pasitenkinimo gyvenimu, analizė. Literatūra rodo, kad palaikantys santykiai mokykloje gali veikti kaip apsauginis veiksnys, minimalizuojantis neigiamą viktimizacijos poveikį (Carney ir kt., 2022), o prasti santykiai su mokiniais siejami su didesne agresijos rizika (Jiang ir kt., 2018; Donat ir kt., 2012). Taip pat santykiai su kolegomis gali būti esminiai, jog mokytojas patyręs viktimizaciją siektų pagalbos savo profesiniuose santykiuose, o palaikantys tinklai didina profesinį pasitenkinimą ir prisideda prie teigiamo mokyklos klimato (Arakelian & Rudolfsson, 2023; Tarabulus & Yablon, 2023; Waasdorp ir kt., 2022). Šio tyrimo metu siekiama išsiaiškinti, ar šie santykiai atlieka tarpininkaujantį vaidmenį, paaiškinant, kaip viktimizacija veikia mokytojų pasitenkinimą gyvenimu.

Magistro baigiamajame darbe nagrinėjami šie pagrindiniai klausimai: Kokie yra mokytojų patiriamos viktimizacijos, santykių su kolegomis, santykių su mokiniais ir pasitenkinimo gyvenimu ryšiai? Ar mokytojų patiriama viktimizacija yra susijusi su jų išitraukimu į mokinių patyčių užkardymą? Ar mokytojų santykiai su kolegomis ir mokiniais veikia kaip tarpininkaujantys veiksniai tarp viktimizacijos ir pasitenkinimo gyvenimu?

Atsižvelgiant į tai, šio tyrimo tikslas – nustatyti sąsajas tarp išitraukimo į mokinių patyčias ir santykių su kolegomis bei mokiniais su pasitenkinimu gyvenimu, mokytojų patyriusių patyčias imtyje. Tikimasi, kad gauti rezultatai suteiks naujų įžvalgų, papildys esamą literatūrą Lietuvos mokyklų kontekste ir padės geriau suprasti sudėtingą mokytojų viktimizacijos dinamiką, pabrėžiant tarpasmeninių ryšių svarbą. Šios įžvalgos gali būti naudingos rengiant intervencijos programas ir kuriant palaikančią aplinką mokyklose, skirtą mokytojų psichologinei gerovei ir pasitenkinimui gyvenimu didinti.

1. LITERATŪROS APŽVALGA

1.1. Mokytojų viktimizacija

Mokytojų patiriamos patyčios mokykloje (arba Mokytojų viktimizacija, smurtas- atsižvelgiant į šių sąvokų panašumą šios sąvokos naudojamos sinonimiškai) tampa vis plačiau atpažįstamas ir nagrinėjamas reiškinys. Pedagogai gali tapti patyčių ir agresijos objektais tiek iš mokinių, kitų mokytojų ar administracijos darbuotojų pusės (McMahon ir kt.,2014). Kai kalbame apie patyčias dažniausiai įsivaizduojame būtent mokinių patiriamas patyčias ir to pasekmės, tačiau vis daugiau mokslininkų nukreipia žvilgsnį ir į mokytojus, bei jų patirtį. Patyčių patyrimas būtent mokytojų ir mokykloje yra išsiskiriantis tuo, jog gali būti nukreiptas iš labai įvairių šaltinių vienu metu: mokinių, tėvų, kolegų ir administracijos ir tai nebūtinai priklauso nuo mokyklos tipo, miesto ir t.t. Tyrimai atskleidžia, kad į mokytojus nutaikyta agresija turi aibę neigiamų psichologinių pasekmių ir tai gali būti susiję net ir su mokinių patyčiomis, kadangi mokytojai yra tie, kurie gali įsitraukti, bei modeliuoti savo pavyzdžiu alternatyvius elgesio modelius (Skinner & Beers, 2016; Huang, Liu & Chen, 2018). Remiantis įvairiais tyrimų duomenimis fiksuojami atvejai, kai daugiau nei pusę mokytojų įvairiose imtyse patiria viktimizaciją įvairiomis formomis vienu metu (Ghadban, Berkowitz & Enosh, 2023), o tai tik nurodo į šio reiškinio aktualumą ir paplitimą. Lietuvoje tyrimai yra gan reti, tačiau matome, jog situacija yra panaši pagal Pivorienės ir Jurkonytės, 2008 m. atliktą apklausą Druskininkų mokyklose 44% mokytojų patyrė viktimizaciją, kaip ir tarptautiniuose tyrimuose- gan didelė dalis mokytojų teigia, jog patiria patyčias (Bernotaite & Malinauskiene, 2017). Taipogi, vienas iš esminių mokytojų viktimizacijos prielaidų, jog mokinių ir mokytojų santykis tampa nelygiavertis, o mokinys vis dažniau užima dominuojančią agresoriaus rolę, kai mokytojas lieka aukos pozicijoje (Kõiv, 2020)- šiam teiginiui yra didelis sociokultūrinis pagrindimas pastaruoju metu viešajame diskurse galime pastebėti, jog mokytojai susilaukia griežtų pasekmių už bandymą sudrausminti mokinius ar užkardyti agresyvų elgesį (nuorodą į viešą straipsnį). Šiame skyriuje išsamiai apžvelgsime mokytojų viktimizacijos reiškinio kontekstą ir galimas pasekmes pedagogams.

Siekiant įsigilinti į patiriamos viktimizacijos pasekmes, pirmiausia reikia apibrėžti kokios gali būti viktimizacijos formos ir skirtingi šaltiniai. Agresija gali kilti iš mokinių, mokinių tėvų, administracijos darbuotojų ir kitų mokytojų. Taipogi, galima išskirti įvairias viktimizacijos formas: emocinė, fizinė, socialinė, žodinė, mokytojų turto gadinimo, seksualinė (Russell & Gruys, 2021; Midgett

& Doumas, 2020). Dažniausiai pasitaikančios mokytojų viktimizacijos formos yra būtent emocinė, socialinė ir verbalinė, kai mokytojai patiria prieš juos nukreiptą emocinį smurtą (gąsdinimai, grasinimai), kai verbalinės patyčios yra tyčiojimas, užgauliojimas, pravardžiavimas, dar dažna viktimizacijos rūšis yra socialinė, kai mokiniai stengiasi aktyviai griauti mokytojo autoritetą prieš klasės draugus, skleidžia paskalas ar kitaip žemina mokytojo įvaizdį kitų akivazdoje (Reddy ir kt. 2013). Amerikoje atlikto tyrimo metu autoriai yra išskyrę, jog tokie faktoriai kaip lytis, etninė kilmė, darbo mokykloje stažas, kognityvinės nuostatos (pvz., polinkis kaltinti save, angl. self-blame), taip pat suvokiamas administracijos darbuotojų palaikymas yra susijęs tiesiniais ryšiais su mokytojų patiriama viktimizacija mokyklos kontekste (Martinez ir kt., 2015). Remiantis (Moon ir kt., 2019) tyrimo empiriniais duomenimis galime matyti esant aiškioms neigiamoms sąsajoms tarp verbalinės ir fizinės viktimizacijos formų ir savi-veiksmingumo (angl. Self-efficacy), bei emocinės gerovės. Taipogi, svarbi viktimizacijos forma yra ir iš mokinių tėvų patiriama agresija. Šis reiškinys irgi yra plačiai nagrinėjamas ir yra žinoma, jog iš tėvų nukreiptas smurtas turi neigiamas pasekmes mokytojų psichologinei gerovei (McMahon ir kt., 2014). Apžvelgus galimas viktimizacijos formas ir šaltinius darosi aišku, jog šis viktimizacijos ciklas gali prisidėti prie itin neigiamų pasekmių: sukurti neigiamą darbo aplinką, paveikti mokytojų darbo pasitenkinimą ir jų santykius su mokiniais (Qiao & Patterson, 2021).

Taipogi, svarbu atsiminti, jog prieš kitą asmenį nukreiptas smurtas yra nusikalstama veika ir tai galima nagrinėti iš baudžiamosios teisės perspektyvos- mokiniai gali būti linkę smurtauti, tačiau įsitraukia visuomeninės ir kultūrinės normos ką galima vertinti jau kaip pažeidimą, o kas yra nurašoma kaip mokytojo “nekompetencija, nepatyrimas” ir t.t. (Russell & Gruys, 2021).

Tyrimų rezultatai rodo, kad mokytojai, kurie patiria patyčias, dažniau praneša apie bejėgiškumo jausmą ir sumažėjusią motyvaciją, o tai gali dar labiau sustiprinti iššūkius kylančius klasėje (Burriss & Snead, 2018). Anot autorių patiriamos patyčios iš mokinių, gali prisidėti prie mokytojų streso, perdegimo simptomų ir savi-veiksmingumo (Skinner & Beers, 2016; Huang, Liu & Chen, 2018). Kai kurie tyrimai rodo, jog patiriama viktimizacija gali būti susijusi ir su potrauminių simptomų išreikštumu (Ghadban, Berkowitz & Enosh, 2023). Diskomfortas santykyje su mokiniais, patiriama agresija mokykloje turi reikšmingas sąsajas su emociniu perdegimu ir depersonalizacija (Simões & Cardoso, 2022). Taipogi, pastarieji tyrimai rodo, jog šios negatyvios pasekmės gali užkirsti kelią mokytojams efektyviai įsitraukti į patyčių prevenciją, ko pasekoje patyčios potencialiai plėtojasi toliau. Pavyzdžiui, jeigu mokytojas jaučiasi mažiau gebantis ar patiria pasitikėjimo savimi stoką tikėtina, kad jis neįsitrauks ir neintegruos naujovių skirtų patyčių prevencijai (Hall & Dawes, 2019; Veenstra ir kt., 2014).

Mokytojų viktimizacijos poveikis yra kur kas platesnis nei vieno asmens patirtis- dažnu atveju tai veikia bendra mokyklos klimata ir netgi mokinių pasiekimus. Mokytojai patyrę patyčias gali jas toliau modeliuoti savo pavyzdžiu (Bandura cituojam), kai jų elgesys atliepiant agresyvu elgesį yra atkartojamas (Demol ir kt., 2020). Taipogi, viktimizacija gali prisidėti prie perdegimo sindromo, kai mokytojų galimybės efektyviai valdyti klasę žymiai sumažėja (Troop-Gordon, 2015). Tai yra ypač svarbu, kadangi mokytojai padeda formuoti mokinių emocines ir socialines kompetencijas, o viktimizacija gali šį procesą stipriai sutrukdyti.

Taipogi, literatūra rodo, kad mokytojų viktimizacijos reiškinys nėra tik izoliuota problema, bet yra susijęs su platesniais mokyklos klimato ir bei mokinio asmeninio gyvenimo veiksniais. Pavyzdžiui, mokiniai, demonstruojantys agresyvu elgesį, dažnai kilę iš aplinkos, kurioje antisocialus elgesys yra pasirenkamas ir tėvų ar globėjų (McMahon ir kt., 2014; Qiao & Patterson, 2021). Tai pabrėžia holistinę problemos suvokimą, kadangi mokinio, kuris tyčiojasi iš mokytojo, motyvacija gali turėti labai skirtingą kilmę: kilti iš šeimos, kilti dėl mokyklos politikos/ aplinkos arba kaip reakcija į atskirą mokytojo elgesį.

Apibendrinant, mokytojų viktimizacijos fenomenas yra daugiasluoksnė problema, kuri paveikia ne tik pačius pedagogus, bet ir mokinius bei visą švietimo aplinką. Suprasti šio fenomeno dinamiką yra būtina norint diegti veikiančias intervencijas ir palaikyti švietimo sistemoje dirbančius specialistus, ugdant jų atsparumą ir pozityvų mokyklos klimata.

Šiame skyriuje apžvelgėme mokytojų viktimizacijos temos aktualumą, viktimizacijos galimas formas ir šaltinius, taipogi išsiginome į pagrindines sąsajas kaip šis fenomenas gali paveikti pedagogus. Jog geriau suprastume mokytoją, kuris patiria patyčias toliau apžvelgsime kaip jo patirtis gali būti susijusi su veiksniais tokiais kaip pasitenkinimas gyvenimu, įsitraukimas į patyčias ar santykiai su kolegomis bei mokiniais.

1.2. Mokytojų santykių su kolegomis ir mokiniais

Mokytojų santykiai su kolegomis ir mokiniais yra svarbus tyrimų laukas, kai kalbama apie mokytojų psichologinę sveikatą, bei atmosferą mokykloje. Tarpasmeniniai santykiai formuoja mokyklos mikroklimata ir gali būti tiek pozityvus, tiek neigiamas veiksnys veikiantis mokymosi aplinką bei emocinę gerovę. Tarpusavio santykiai tarp mokytojų ir mokinių neabejotinai gali turėti teigiamą poveikį gerinant mokinių pasiekimus ir emocinę savijautą, tačiau taip pat gali būti konfliktų ir viktimizacijos sąsaja (Roorda ir kt., 2017).

Dažniausia aksioma siejant pozityvų mokytojo ir mokinio ryšį yra pozityvus rodikliai: mažėjanti tiek mokytojo, tiek mokinio viktimizacijos mokykloje tikimybė (López ir kt., 2020). Be to, mokytojų teisingumo ir paramos suvokimas yra tiesiogiai susijęs su santykiu su mokiniais (Jiang ir kt., 2018; 2019) nustatė, kad mokytojai, demonstruojantys sąžiningumą ir paramą, rečiau tampa mokinių agresijos aukomis. Teigiami santykiai su mokiniais gali sumažinti patyčių tikimybę, o tai tik parodo, jog svarbu užtikrinti ir skatinti pozityvius santykius tarp mokytojų ir mokinių. Kita vertus, kai mokiniai suvokia mokytoją kaip neteisingą ar priešišką, tai gali lemti susipriešinimą, bei mokytojo ir mokinio ryšio sugriuvimą (Donat ir kt., 2012).

Mokytojo ir mokinio tarpusavio santykio kokybę galima vertinti įvairiai, bet dažniausiai tai aiškinama kaip santykis, kuris mokiniui suteikia palaikymą, pasitikėjimą savimi ir t.t. (Roorda ir kt., 2017)

Tyrimai parodė, kad griežtos drausminės praktikos klasėje gali būti susijusios su padidėjusia mokinių agresija nukreipta prieš mokytojus, kai neigiamas mokytojų gryžtamasis ryšys prisideda prie priešiškų mokinių nuostatų ir elgesio (Banzon-Librojo ir kt., 2017). To pasekoje, agresyvus elgesys nukreiptas prieš mokytoją gali būti aiškinamas kaip atsakas į mokytojo pasirinktus mokymo metodus klasėje.

Kitas esminis aspektas mokytojų ir mokinių santykių tyrinėjimo lauke yra sąsajos su mokymosi pasiekimais. Tyrimai rodo, jog kokybiški santykiai tarp mokytojų ir mokinių gali lemti geresnius rezultatus (Wagle & Bhattarai, 2023). Harmoningi santykiai tarp mokytojo ir mokinio padeda kurti pozityvią mokymosi aplinką, pastebimi geresni akademiniai pasiekimai, tai pat esant konfliktams ši sąsaja išryškėja su prastesniais akademiniais pasiekimais (Wang, Jiang, Yao, & Liu, 2024; Zeng, Chen & Pan, 2024).

Santykiai su kolegomis gali būti esminiai, jog mokytojas patyręs viktimizaciją siektų pagalbos savo profesiniuose santykiuose (Tarablus & Yablon, 2023). Tai itin svarbus argumentas prisiminti mokytojų viktimizacijos akivaizdoje, kadangi jau anksčiau apžvelgtos sąsajos su neigiamomis pasekmėmis gali būti itin brangios. Šį teiginį taipogi papildė tyrimai parodantys, jog mokytojų savitarpio paramos tinklai yra svarbūs reaguojant į patyčias mokykloje ar mokymosi nuotoliniu būdu kontekste (Midgett & Doumas, 2020; Waasdorp ir kt., 2022).

Santykiai tarp mokytojų ir mokinių taip pat yra susiję ir su mokinių įsitikinimais apie patyčias, kas pasekoje gali būti susiję su viktimizacijos patirties įsisavinimu (Wang ir kt., 2015), o taip pat autoriai pabrėžia, kad net ir buvimas šalia, kai vyko patyčios gali turėti neigiamas pasekmes psichologinei gerovei (Waasdorp ir kt., 2022). Taipogi, tyrimai rodo, jog mokiniai palaikantys geresnius santykius su

mokytojais, dažniau įsitraukia į patyčių užkardymą ir padeda nuo patyčių kenčiantiems bendraklasiams (Sjogren ir kt., 2021).

Matome, jog mokytojų santykių kokybė su mokiniais gali būti siejama su viktimizacija abipusiu ryšiu- tiek dėl nekokybiškų santykių mokiniai gali dažniau patirti patyčias ar kitų mokinių agresiją ir atvirkščiai- patyrus viktimizaciją, gali prastėti santykiai, mokinių tarpasmenines kompetencijos, leidžiančios kurti visaverčius santykius gali mažėti (Demol ir kt., 2020). Apžvelgiant mokytojų ir mokinių tarpasmeninius santykius matome, kad mokytojų ir mokinių santykių kokybė gali turėti ilgalaikį teigiamą poveikį visai mokyklos aplinkai, skatindama aktyvų mokinių ir mokytojų įsitraukimą ir viktimizacijos patirčių neigiamų pasekmių minimalizavimą. Apibendrinant, mokytojų santykiai su kolegomis ir mokiniais atlieka itin svarbų vaidmenį ugdymo procese, yra glaudžiai susiję su daugybe mokymosi aplinkos, mokinių akademinų procesų bei emocinės gerovės rodiklių. Visgi, iki šiol nėra aišku, koku mastu ir kokiais mechanizmais tarpasmeniniai mokytojų santykiai su kolegomis ir mokiniais veikia mokytojus, bei kaip šie veiksniai yra susiję su patirta viktimizacija ir pasitenkinimu gyvenimu.

1.3. Mokytojų įsitraukimas į patyčias mokykloje

Mokytojų įsitraukimas į patyčias mokykloje yra vienas iš mažiau tyrinėtų reiškinių, kadangi mokytojų įsitraukimas nereiškia, jog patyčios bus užkardytos ir nepasikartos. Tačiau, ši tema vis dažniau pastebima ir aktuali- ypač kai tyrinėjama mokytojų ir mokinių viktimizaciją. Patyčių patirtis potencialiai turi (neigiamą arba teigiamą) reikšmę įsitraukimui į patyčias ir taip pat įsitraukimas į patyčias gali potencialiai prisidėti prie viktimizacijos užkardymo, arba bent jau pasekmių minimalizavimo.

Tyrimai rodo, jog mokytojai patyrę viktimizaciją patys, geba geriau atpažinti agresyvų elgesį vykstant klasėje ir to pasekoje yra linkę labiau įsitraukti (Qiao & Patterson, 2021; Yoon, Sulkowski & Bauman, 2016). Taipogi, galima daryti prielaidą, jog mokytojai patyrę viktimizaciją yra jautresni šiai patirčiai ir jaučia papildomą motyvaciją užkardyti šiuos procesus, kad mokiniai nepatirtų šios neigiamos patirties patys. Kita vertus, didelė mokytojo motyvacija įsitraukti į patyčias gali privesti prie emocinio išsekimo, o taip pat sukelti kaip tik priešingą reakciją- situacijų kur būtų patyčios vengimą dėl baimės išgyventi traumą dar kartą (Veenstra ir kt., 2014; Duong & Bradshaw, 2013).

Taipogi, žinome, jog mokytojų kognicijos apie patyčias taip pat yra reikšmingos. Mokytojai, kurie patyčias laiko rimta problema, dažniau imasi proaktyvių priemonių jas pažaboti (Wachs ir kt., 2018). Tokia pozicija gali būti formuojama paties mokytojo asmeninių įsitikinimų, bei vaikystės patirčių,

ko pasekoje mokytojai pasirenka automatinius elgesio modelius renkantis patyčių prevencijos programas bei būdus (Ihnat & Smith, 2013; Verseveld ir kt., 2019). Šių tyrimų dėka matome, jog asmeninės savybės tokios kaip pasitikėjimas savimi ar įsitikinimai apie tokius reiškinius kaip patyčios gali paveikti mokytojo sprendimus.

Tyrinėjant mokytojų įsitraukimą į patyčias svarbu pabrėžti, jog mokiniai vienu metu gali būti besityčiojantys, o kitu būti patyčių aukos- toks dualumas gali trukdyti mokytojui efektyviai įsitraukti į patyčias, kadangi mokytojai yra linkę besityčiojantį laikyti agresorium ir tikėtina, jog vėliau jam būnant auka bus mažiau linkę įsitraukti juos ginant (Burger, Strohmeier, & Kollerová, 2022)

Mokytojų parengimas taip pat yra reikšminga aplinkybė tiriant jų reakcijas į patyčias. Tyrimai rodo, kad mokytojai, kurie gauna mokymus apie patyčių intervencijas, yra labiau linkę efektyviai atpažinti ir spręsti patyčias (Berkowitz, 2013; Finet, 2023). Patyčių prevencijos mokymai bei užsiėmimai gali padėti sumažinti neigiamą jų praeities patirčių poveikį, suteikiant jiems strategijų, kaip konstruktyviai spręsti vykstančias viktimizacijos patirtis klasėje (Colpin, Bauman, & Menesini, 2021). Be to, yra žinoma, jog emociniai ir psichologiniai vaikystės patyčių padariniai gali būti papildomas veiksnys prisidedantis prie motyvacijos skatinti palaikančią mokyklos aplinką, kur nebūtų vietos viktimizacijai (Wolke ir kt., 2013; Wachs ir kt., 2018). Taipogi, kalbant apie mokytojų kompetencijas atskirti patyčias ir kada reikalinga intervencija yra visada slidi riba tarp to, kai patyčios jau tikrai eskalavosi ir tarp to, kai tai dar neautrali interakcija- daugelis mokytojų tokioje situacijoje renkasi vertinti kaip neutralias ir to pasekoje svarsto ar verta į jas įsitraukti (Midgett & Doumas, 2020).

Ryšys tarp mokytojų vaikystės patirties su patyčiomis ir jų dabartinių įsitikinimų taip pat atsispindi platesniame mokyklos mikroklimato ir politikos įgyvendinimo kontekste. Mokytojai, kurie susidūrė su patyčiomis, gali pasisakyti už stipresnę (netgi radikalia) patyčių prevencijos politiką savo mokyklose, argumentuodami poreikiu sukurti saugesnę aplinką savo mokiniams (Hall & Chapman, 2016; Saarento ir kt., 2014). Įsitraukimas į mokyklos lygmens pastangas spręsti patyčias yra vienas iš veiksnių sėkmingai prisidedančių prie patyčių prevencijos (Verseveld ir kt., 2019; Sourander ir kt., 2016). Taipogi, Mokytojų įsitraukimo į patyčias efektyvumas labai priklauso nuo jų asmeninių kompetencijų ir patyčių prevencijos mokymų kokybės (Tolmatcheff ir kt., 2023)

Apibendrinant, galima teigti, jog tokie veiksniai kaip viktimizacijos patirtis, asmeninės savybės ir patyčių prevencijos mokymai yra glaudžiai susiję su mokytojų gebėjimais atpažinti ir efektyviai įsitraukti į potencialias viktimizacijos patirtis ir minimalizuoti neigiamas to pasekmes (Perry ir kt., 2024). Taipogi, pabrėžiama, jog aktyvus įsitraukimas į mokinių patyčias taip pat gali reikšti mokytojų palaikymą integruoti griežtesnę patyčių prevencijos politiką mokykloje. Visgi iki šiol nėra vienareikšmiškai atsakyta

kaip įsitraukimas į patyčias mokykloje yra susijęs su mokytojų patiriama viktimizacija ir kaip tai paveikia mokytojo psichologinės gerovės rodiklius tokius kaip pasitenkinimas gyvenimu.

1.4. Mokytojų pasitenkinimas gyvenimu

Pasitenkinimas gyvenimu yra vienas plačiausiai naudojamų psichologinių konstruktyvų gerovės tyrimuose (Diener ir kt., 1985). Šis rodiklis dažnai taikomas tiriant įvairias sąsajas su asmens sveikatos būkle, intervencijų efektyvumu bei gyvenimo kokybe apskritai. Diener ir Chan (2011) pabrėžia, kad didesnis pasitenkinimo gyvenimu lygis yra susijęs su geresne fizine sveikata ir ilgesne gyvenimo trukme, o pats pasitenkinimas gyvenimu gali būti ne tik psichologinės gerovės, bet ir fiziologinių procesų – mažesnio sergamumo ar ilgesnės gyvenimo trukmės – prediktorius.

Mokytojų pasitenkinimas gyvenimu yra kompleksinis, subjektyvus gerovės rodiklis, kuris švietimo psichologijoje dažnai traktuojamas kaip bendro psichologinio prisitaikymo ir gyvenimo kokybės indikatorius (Aydintan & Koç, 2016). Šis konstruktas glaudžiai siejasi su emocine gerove, darbo pasitenkinimu, asmeninio ir profesinio gyvenimo pusiausvyra, patiriamu stresu bei socialiniu palaikymu darbinėje aplinkoje. Tyrimai atskleidžia, kad viktimizacija mokykloje gali turėti neigiamų pasekmių ne tik mokinių psichologinei gerovei, bet ir subjektyviai sveikatos bei gyvenimo kokybės vertinimui. Remiantis Kinijoje atliktu tyrimu, pastebėta, jog patyčios mokykloje yra reikšmingai susijusios su žemesniu pasitenkinimu gyvenimu, saviverte ir bendra fizine savijauta, o šias sąsajas dalinai medijuoja santykių su mokytojais, tėvais ir bendraamžiais kokybė (Chai, Xue & Han, 2020).

Be to, reikšmingas vaidmuo tenka ir vidiniams veiksniams, tokiems kaip psichologinis atsparumas, savireguliacija, tikslų aiškumas ar asmeninės vertybės. Socialinės aplinkos komponentai – mokyklos klimatas, vadovybės parama, kolektyvo kultūra – taip pat yra svarbūs pasitenkinimo gyvenimu prediktoriai, nes jie gali sumažinti darbo stresą bei stiprinti priklausymo bendruomenei jausmą (Buonomo, Fiorilli & Benevene, 2020).

Apibendrinant, mokytojų pasitenkinimas gyvenimu yra daugialypis rodiklis, priklausantis nuo asmeninių, tarpasmeninių ir organizacinių veiksnių sąveikos, todėl jo stiprinimas reikalauja visuminio požiūrio į mokytojo gyvenimo kokybę tiek profesiniame, tiek asmeniniame lygmenyje. Aukščiau pristatyti rezultatai atskleidžia tarpasmeninių ryšių svarbą, galinčią švelninti arba sustiprinti viktimizacijos poveikį psichologinei ir subjektyviai gerovei. Tai ypač aktualu analizuojant mokytojų viktimizacijos pasekmes – tikėtina, kad ir suaugusiųjų patiriamos patyčios darbinėje aplinkoje gali

paveikti jų gyvenimo kokybės rodiklius per tarpasmeninių santykių kanalus. Nors atlikta daug tyrimų, iki šiol nėra aišku kokie yra esminiai ryšiai mokytojų, patyrusių patyčias su pasitenkinimu gyvenimu.

1.5. Mokytojų įsitraukimo į patyčias ryšiai su pasitenkinimu gyvenimu

Mokytojai dažnai yra laikomi atsakingais už patyčių prevenciją ir mokinių gerovę klasėje. Tačiau tyrimai vis dažniau atskleidžia, kad mokytojų rolė vykstant patyčioms gali būti labai įvairi- jie gali išlikti pasyviais stebėtojais arba patys įsitraukti į viktimizacijos procesus, veikdami kaip iniciatoriai arba aktyvūs agresijos užkardytojai (Demol, Verschueren, Salmivalli, & Colpin, 2020). Toks įsitraukimas gali turėti reikšmingų pasekmių ne tik mokinių patirčiai, bet ir paties mokytojo psichologinei būklei bei pasitenkinimui gyvenimu. Mokytojų įsitraukimas į viktimizacijos patirčių užkardymą yra susijęs su dažniau patiriama viktimizacija ir išaugusia emocine įtampa, o tai savo ruožtu gali lemti mažesnę pasitenkinimą gyvenimu (Burger, Strohmeier, & Kollerová, 2022). Taipogi, žinome, jog įsitraukimas į patyčias gali būti susijęs su saviveiksmingumo įsitikinimais (Fischer, John & Bilz, 2020).

Tyrimai apie mokytojus, kurie patys prisideda ar toleruoja patyčias, yra itin sudėtingi, kadangi tai yra labai socialiai nepriimtinas elgesys ir mokytojai yra potencialiai gali būti linkę jį slėpti. Šis reiškinys ypač būdingas aplinkose, kuriose patyčios yra sisteminės arba normalizuotos, o pedagogai patiria spaudimą prisitaikyti prie vyraujančios kultūros (Gusfre, Støen, & Fandrem, 2023). Tokiais atvejais mokytojas gali jaustis viduje prieštaraujantis savo vertybėms, tačiau neturintis pakankamai psichologinių ar institucinių resursų keisti situaciją, o tai kenkia jo savivertei ir mažina pasitenkinimą gyvenimu (Bernotaite & Malinauskiene, 2017).

Įsitraukimas į patyčias yra iš esmės susijęs su mokytojų santykiais su administracijos darbuotojais ir kitais mokytojais, kadangi tyrimai rodo, jog tiesiog stebėtojo rolės apsiėmimas vykstant viktimizacijai yra susijęs su mokytojo įsitikinimais apie tos mokyklos administracijos ir kitų mokytojų įsitraukimą į patyčias (Farley, 2018)

Be to, neįsitraukimas į patyčias gali atspindėti gilesnius organizacinius ir emocinius iššūkius – pavyzdžiui, emocinį perdegimą, frustraciją ar negebėjimą konstruktyviai spręsti konfliktų. Mokytojai, kurie patiria lėtinį stresą, nepakankamą palaikymą ar autoriteto praradimą, gali nesąmoningai griebtis pasyvaus elgesio su mokiniais kaip gynybinės reakcijos (Sorrentino & Farrington, 2019). Tačiau tyrimai rodo, kad tokios strategijos nėra adaptatyvios: jos ilgainiui sustiprina neigiamas emocijas, atitolina nuo profesinių tikslų ir mažina jaučiamą efektyvumą (Fischer, John & Bilz, 2020).

Svarbu atkreipti dėmesį ir į pasyvumą – kai mokytojas mato vykstant patyčias, tačiau dėl įvairių priežasčių (pvz., baimės, nuovargio, nepasitikėjimo institucine parama) nesiima veiksmų. Tokios situacijos taip pat siejamos su didesniu psichologiniu distresu, nes stebėjimas neteisybės be galimybės į ją reaguoti skatina bejėgiškumo ir kaltės jausmus (Burger, Strohmeier, & Kollerová, 2022). Tokie emociniai išgyvenimai gali veikti kaip rizikos veiksnys depresijai, išsekimui bei mažesniai pasitenkinimui gyvenimu, ypač jei jie tampa chroniški.

Apibendrinant, tiek aktyvus, tiek pasyvus mokytojų įsitraukimas į viktimizaciją gali būti laikomas psichologinės gerovės grėsme. Šis reiškinys atskleidžia ne tik individualius mokytojo psichologinius sunkumus, bet ir platesnę institucinio klimato problematiką. Norint užtikrinti aukštą mokytojų gyvenimo kokybę, būtina sistemingai ugdyti jų gebėjimus atpažinti ir reaguoti į viktimizacijos patirtį, bei kurti palaikančią profesinę aplinką, kurioje netoleruojama agresija ir skatinamas pagarbus bendravimas. Nepaisant tyrimų gausos, vis dar nėra atsakyta kokios galėtų būti sąsajos tarp įsitraukimo į patyčias ir pasitenkinimo gyvenimu.

1.6. Mokytojų patiriamos patyčios ir ryšys su pasitenkinimu gyvenimu

Mokytojų pasitenkinimas gyvenimu yra psichologinis konstruktas, kuris apima bendrą individo gyvenimo kokybę, prasmingumo ir emocinio gerbūvio vertinimą. Edukacijos psichologijoje tai yra itin svarbi sritis, kadangi tai yra glaudžiai susiję su mokytojo profesine motyvacija, efektyvumu, įsitraukimu, profesiniais santykiais. Lietuvoje atliktas išsamus mokytojų viktimizacijos tyrimas parodė, jog mokytojų pasitenkinimas gyvenimu priklauso nuo tokių veiksnių kaip pozityvūs tarpasmeniniai santykiai, trauminės patirtys mokykloje (Diržytė ir kt., 2024). Taipogi, literatūrą apžvelgiantis tyrimas parodė, jog ryšys tarp patirtos nusikaltimo viktimizacijos ir pasitenkinimo gyvenimu nėra vienareikšmis ir gali būti lyties, sociodemografinių veiksnių skirtumai (Hanson ir kt., 2010).

Mokytojų patiriamos patyčios mokykloje yra viena iš reikšmingų psichosocialinių rizikų, turinčių poveikį jų pasitenkinimui gyvenimu. Patyčios mokykloje, įskaitant įvairias viktimizacijos formas (socialinė, verbalinė, fizinė ir t.t.), dažnai veikia kaip lėtinio streso šaltinis, kuris kenkia emociniam stabilumui, saviveiksmingumo jausmui bei pasitenkinimo gyvenimu jausmui (Carney ir kt., 2022). Viktimizacija mokykloje ypač gali paveikti tuos mokytojus, kurių profesinė tapatybė (mokytojo pareigybė) yra stipriai susijusi su jų gyvenimo prasme – pedagoginis darbas dažnai suvokiamas kaip pašaukimas, todėl neigiamos patirtys darbe gali iš esmės griauti pasaulėvaizdį (Burns, Fogelgarn & Billett, 2025). Pasitenkinimas gyvenimu, kaip emocinės gerovės rodiklis, mažėja, kai mokytojai patiria

nesaugumą, nepagarbą ar nuolatinį konfliktą su aplinka (Badenes-Ribera ir kt., 2022). Be to, per patyčias sumažėjęs saviveiksmingumo jausmas ir emocinis išsekimas sukuria uždara neigiamo poveikio ratą, kuris galiausiai lemia ne tik prastą savijautą, bet ir sumažėjusį darbo efektyvumą bei mažą motyvaciją mokinių imtyje (Fischer, John & Bilz, 2020).

Apibendrinant, mokytojų pasitenkinimas gyvenimu yra svarbus rodiklis, atspindintis jų psichologinę būklę ir darbo kokybę. Viktimizacijos patirtys, kartu su tarpasmeniniais santykiais ir patiriamais emociniais sunkumais, sudaro sudėtingų ryšių sistemą, kurią svarbu tyrinėti, siekiant kurti palaikančią ir saugią mokyklos aplinką visiems jos nariams. Mokytojų pasitenkinimas gyvenimu viktimizacijos kontekste taip pat glaudžiai susijęs su tarpasmeninių santykių kokybe mokyklos bendruomenėje. Visgi moksliniai tyrimai dar nepateikė vienareikšmiško atsakymo kaip patiriamos patyčios yra susijusios su pasitenkinimu gyvenimu.

1.7. Mokytojų santykių su kolegomis ir mokiniais ryšys su pasitenkinimu gyvenimu

Tarpusavio santykių kokybė švietimo įstaigose yra reikšmingas veiksnys, darantis įtaką ne tik mokinių ar mokytojų patirčiai, bet ir jų pasitenkinimui gyvenimu. Sveiki santykiai tarp kolegų ir mokinių yra būtini kuriant palaikančią švietimo aplinką, kuri prisideda prie bendros gerovės ir skatina teigiamus rezultatus. Mokyklose, kuriose vyrauja tokie ryšiai, lengviau ugdyti kolektyvinę atsakomybę ir bendrų tikslų siekimą, o tai siejasi su mokytojų gyvenimo kokybės ir pasitenkinimo jausmu (Bulentir kt., 2015)

Tyrimai rodo, kad teigiami santykiai su mokiniais ir konfliktinių santykių minimalizavimas yra svarbus veiksnys mokykloje, kuriant saugią ir efektyvią aplinką (Bokkel ir kt., 2022). Tyrėjai taipogi pabrėžia komandos darbo svarbą ikimokykliniame ugdyme, pažymėdami, kad darželio mokytojai turi puoselėti konstruktyvius santykius su kolegomis, nes tai naudinga vaikų mokymuisi ir vystymuisi (Ji, 2017). Ši mintis pasitvirtina ir Arakelian bei Rudolfsson atliktoje meta-analizėje apie sveikus santykius darbo vietoje, akcentuojančioje, kad geri santykiai tarp kolegų prisideda prie didesnės gerovės ir visapusiško pasitenkinimo darbu (Arakelian & Rudolfsson, 2023). Palaikančių tinklų tarp kolegų kūrimas ne tik didina profesinį pasitenkinimą, bet ir prisideda prie teigiamo mokyklos klimato, kuris yra itin svarbus tiek mokytojams, tiek mokinių akademinėi sėkmei (Roorda ir kt., 2017). Mokytojų santykiai tampa ypač svarbūs situacijose, kai mokytojai patiria viktimizaciją ar emocinį išsekimą– tokiais atvejais palaikanti aplinka gali veikti kaip veiksnys, mažinantis neigiamą pasekmę.

Mokytojų ir mokinių santykių kokybė vaidina svarbų vaidmenį ir mokinių akademinuose rezultatuose- tyrėjai nustatė, kad palaikantys mokytojų ir mokinių santykiai yra susiję su mokinių

akademiniiais pasiekimais, kadangi jie prisideda prie aplinkos, kurioje mokiniai jaučiasi motyvuoti dalyvauti mokymosi procese (Gyeltshen & Gyeltshen, 2022). Ši palaikymo dinamika ne tik gerina mokinių švietimo patirtį, bet ir prisideda prie jų emocinės ir psichologinės gerovės, taip pagerindama jų gyvenimo kokybę (Earl, 2019). Be to, tyrimai rodo, kad teigiama atmosfera švietimo srityse, kurią sudaro sveiki santykiai, gali pagerinti mokytojų profesinę gyvenimo kokybę, nurodydama tiesioginį ryšį tarp tarpusavio santykių ir gerovės (Cruz ir kt., 2020). Mokytojai, kurie mato savo pastangų pozityvų poveikį mokinių pažangai bei emocinei raidai, patiria didesnę profesinio pasitenkinimo jausmą – tai iš esmės stiprina jų pasitenkinimą gyvenimu (Bamidele, 2024).

Tyrimai rodo, kad pozityvūs santykiai mokykloje, susietumo jausmas gali veikti kaip buferis – jie minimalizuoja neigiamą viktimizacijos poveikį ir skatina psichologinį atsparumą mokinių imtyje (Carney ir kt., 2022). Priešingai, konfliktiški santykiai mokyklos kolektyve ar nuolatiniai mokinių elgesio iššūkiai ne tik sustiprina viktimizacijos poveikį, bet ir gali būti jos šaltinis. Šio ryšio stiprumas gali priklausyti nuo mokytojo amžiaus ar darbo patirties – taip pat svarbu kam mokytojai priskiria kaltę dėl viktimizacijos- išorinėms ar vidinėms priežastims (Oldenburg ir kt., 2015). Lyties, bei amžiaus skirtumai taip pat yra svarbūs – kai kurie tyrimai rodo, kad moterys ir vyrai gali skirtingai vertinti smurtines situacijas vykstančias mokykloje dėl galiojančių socialinių ir kultūrinių stereotipų (Russell & Gruys, 2021). Taip pat svarbus yra mokyklos administracijos vaidmuo – institucinis palaikymas, veiksminga patyčių prevencijos politika ir psichologinės pagalbos prieinamumas gali reikšmingai sumažinti viktimizacijos žalą ir palaikyti mokytojų pasitenkinimą gyvenimu (De Cordova, ir kt., 2019).

Tėvų įsitraukimas į švietimo procesą yra ne mažiau svarbus. Kokybiški santykiai tarp mokytojų ir tėvų gali lemti geresnę komunikaciją ir bendradarbiavimą, kurie yra būtini mokinių ugdymo proceso palaikymui (Sorrentino & Farrington, 2019). Kai mokytojai ir tėvai efektyviai dirba kartu, sukuriama vieninga palaikymo sistema mokiniams, o tai ilgainiui lemia geresnius akademinis ir socialinius rezultatus. Pasitikėjimo ir tarpusavio pagarbos buvimas šiuose santykiuose prisideda prie pasitenkinimo gyvenimu visiems dalyvaujantiems, nes skatina bendruomenės jausmą ir bendrą atsakomybę už mokinių sėkmę.

Taip pat kolegų teikiama emocinė ir instrumentalinė parama gali žymiai paveikti mokytojų pasitenkinimą gyvenimu. Gopalan ir kt. pabrėžia, kad kolegų parama yra susijusi su sveikesniais gyvenimo būdo įpročiais, kurie, savo ruožtu, prisideda prie bendros psichinės sveikatos ir pasitenkinimo darbu (Gopalan ir kt., 2023). Šis ryšys pabrėžia palaikančios darbo aplinkos puoselėjimo svarbą, kurioje gali klestėti sveiki santykiai, galiausiai didinant mokytojų ir jų mokinių gyvenimo kokybę.

Apibendrinant, literatūra nuosekliai rodo, jog kokybiški santykiai su kolegomis bei mokiniais ir tėvais yra būtini siekiant pagerinti mokytojų pasitenkinimą gyvenimu. Kadangi šie santykiai gali sukurti palaikančią aplinką, kuri toliau skatina mokinių akademinę sėkmę ir emocinę gerovę. Švietimo institucijos turėtų išskirti tarpasmeninius santykius kaip prioritetą, kuris itin svarbus mūsų mokyklų bendruomenės sveikatai. Moksliniais tyrimais dar nėra vienareikšmiškai atsakyta kaip mokytojų santykiai su kolegomis ir mokiniais gali būti susiję su pasitenkinimu gyvenimu.

1.8. Santykių su kolegomis ir mokiniais sąsajos su patiriamomis patyčiomis

Tarpasmeniniai santykiai mokykloje yra vienas reikšmingiausių veiksnių, darančių įtaką mokytojų saugumui ir patiriamai viktimizacijai. Tyrimai rodo, kad prasti santykiai su mokiniais yra glaudžiai susiję su padidėjusia rizika patirti tiek žodinę, tiek fizinę agresiją (Skinner & Beers, 2016; Huang, Liu & Chen, 2018). Mokytojai, kuriems nepavyksta užmegzti ryšio su mokiniais, dažniau susiduria su iššūkiomis išlaikant ugdymo atmosferą klasėje, o tai ilgainiui gali sukurti palankias sąlygas agresyviai mokinių elgesiui. Nepalaikantys santykiai, grįsti abipuse frustracija, didina mokytojo pažeidžiamumą viktimizacijai, ypač jei jis nepalaikomas mokyklos administracijos ar kolegų (Midgett & Doumas, 2020).

Be to, tyrimai atskleidžia, kad mokytojai, kurie patiria atstūmimą ar konfliktus su kolegomis, taip pat gali būti labiau linkę tapti viktimizacijos aukomis. Tokiose situacijose prarandama socialinė atrama, kuri įprastai atlieka apsauginį vaidmenį – padeda tvarkytis su kylančiu stresu, spręsti konfliktus konstruktyviai ir atsistatyti po traumuojančių patirčių (Roorda ir kt., 2017). Kai šio palaikymo trūksta, mokytojas gali jaustis izoliuotas ir bejėgis, o tai didina psichologinį pažeidžiamumą bei mažina jo gebėjimą efektyviai reaguoti į agresiją (López ir kt., 2020).

Santykiai su mokiniais ypač svarbūs kalbant apie fizinę ar emocinę viktimizaciją. Tyrimai rodo, kad mokytojai, kurie sugeba kurti pagarbią, empatišką ir aiškiais rėmais grįstą santykį su mokiniais, patiria mažiau patyčių, nei tie, kurių elgesio valdymo strategijos grindžiamos baime, pykčiu ir palaikymo nebuvimu (Kloo, Thornberg & Wänström, 2023). Blogi santykiai su mokiniais gali sukelti pasikartojančius konfliktus, kurie eskaluojasi į žodinį ar net fizinį smurtą, ypač vyresnėse klasėse ar socialiniu požiūriu sudėtingose mokyklos aplinkose.

Tuo tarpu konstruktyvūs ryšiai su kolegomis gali veikti kaip buferis nuo viktimizacijos – tiek tiesiogine prasme, kuomet kolegos padeda spręsti konfliktus, tiek netiesiogiai, padidindami mokytojo psichologinį atsparumą ir bendruomeniškumo jausmą. Kuo daugiau mokytojas jaučia, kad yra įtrauktas

į palaikančią profesinę bendruomenę, tuo mažiau tikėtina, kad jis taps patyčių taikiniu. Toks socialinis kapitalas taip pat mažina riziką, kad patirtos patyčios taps lėtine psichologinės žalos priežastimi (Qiao & Patterson, 2021).

Apibendrinant, tiek santykiai su mokiniais, tiek su kolegomis veikia kaip esminiai kontekstiniai veiksniai, lemiantys mokytojų patiriamos viktimizacijos tikimybę ir intensyvumą. Mokyklos, siekiančios sumažinti patyčių reiškinį, turėtų investuoti ne tik į aiškias elgesio taisykles, bet ir į tarpasmeninių santykių stiprinimą – tiek tarp pedagogų, tiek tarp mokytojų ir mokinių, kuriant pagarbią, bendradarbiavimu grįstą aplinką. Mokslinės žinios apie mokytojų patiriamų patyčių ir santykių su kolegomis bei mokiniais sąsajas yra svarbios siekiant geriau suprasti mokytojų patiriančių patyčias psichologinį portretą ir susijusius veiksnius.

1.9. Tyrimo problema, tikslas, uždaviniai ir hipotezės

Šiame darbe nagrinėjama aktuali mokytojų patiriamų patyčių (viktimizacijos) iš mokinių problema. Tyrimai rodo, kad šis reiškinys yra plačiai paplitęs ir gali būti susijęs su neigiamomis pasekmėmis mokytojų profesinei bei psichologinei gerovei (Carney ir kt., 2022; Burns, Fogelgarn & Billett, 2025). Mokytojai patiriantys patyčias yra labiau linkę į emocinį išsekimą ir perdegimą (Fischer, John & Bilz, 2020). Tyrinėjant patiriamos viktimizacijos neigiamus aspektus, svarbu atsižvelgti ir į mokytojų santykių su kolegomis, bei mokiniais kokybę. Mokytojai, kuriems nepavyksta sukurti kokybiškų santykių su mokiniais, yra linkę dažniau nukentėti nuo mokinių agresijos (Roorda ir kt., 2017; Lopez ir kt., 2020). Geresni mokytojų santykiai mokykloje tiek su mokiniais tiek ir su kolegomis rodo sąsajas su teigiamais veiksniais kaip didesnis pasitenkinimo jausmas, gyvenimo kokybė, geresni mokinių akademiniai pasiekimai (Arakelian & Rudolfsson, 2023; Bulent ir kt., 2015). Svarbu geriau suprasti kaip mokytojų tarpasmeniniai santykiais siejasi ir su viktimizacijos patirtimi ir su pasitenkinimu gyvenimu. Iki šiol nėra iki galo aišku kaip patiriamos patyčios siejasi su mokytojų įsitraukimu į mokinių patyčių užkardymą. Tyrimai, rodo, jog patyčių patirtis siejasi su didesniu įsitraukimu į patyčių užkardymą (Burger, Strohmeier, & Kollerová, 2022), tačiau svarbu tirti kaip tai yra susiję ir su psichologinės gerovės veiksniais tokiais kaip pasitenkinimas gyvenimu, kadangi nėra aišku ar tai žalinga ar naudinga mokytojui (Veenstra et al., 2014; Duong & Bradshaw, 2013). Tyrime, taipogi tirsime kaip mokytojų tarpasmeniniai santykiai su mokiniais ir kolegomis, bei įsitraukimas į patyčias veikia patiriamos viktimizacijos ir pasitenkinimo gyvenimu ryšį, kadangi ankstesni tyrimai rodo, jog tarpasmeninių santykių kokybė gali

būti susijusi ir su pozityviais psichosocialiniais aspektais (Tarabulus & Yablon, 2023) ir veikti kaip buferis viktimizacijos neigiamoms pasekmėms (Chai, Xue & Han, 2020).

Šio tyrimo tikslas- įvertinti mokytojų, patyrusių mokinių patyčias, išitraukimo į mokinių patyčias ir santykių su kolegomis bei mokiniais sąsajas su pasitenkinimu gyvenimu.

Šiam tikslui įgyvendinti buvo suformuluoti šie uždaviniai:

1. Nustatyti sąsajas tarp viktimizacijos ir pasitenkinimo gyvenimu.
2. Nustatyti sąsajas tarp viktimizacijos ir santykių su kolegomis.
3. Nustatyti sąsajas tarp viktimizacijos ir santykių su mokiniais.
4. Nustatyti sąsajas tarp viktimizacijos ir išitraukimo į mokinių patyčias.
5. Nustatyti sąsajas tarp santykių su kolegomis ir pasitenkinimo gyvenimu.
6. Nustatyti sąsajas tarp santykių su mokiniais ir pasitenkinimo gyvenimu.
7. Nustatyti sąsajas tarp išitraukimo į mokinių patyčias ir pasitenkinimo gyvenimu.
8. Nustatyti ar mokytojų santykiai su kolegomis, santykiai su mokiniais ir išitraukimas į mokinių patyčias yra medijuojantys veiksniai mokytojų patiriamos viktimizacijos ir pasitenkinimo gyvenimu sąsajoje.

Tyrimo hipotezės:

- H1. Mokytojų patiriamos patyčios yra neigiamai susiję su pasitenkinimu gyvenimu.
- H2. Mokytojų patiriamos patyčios yra neigiamai susiję su mokytojų santykiais su kolegomis
- H3. Mokytojų patiriamos patyčios yra neigiamai susiję su mokytojų santykiais su mokiniais
- H4. Mokytojų patiriamos patyčios yra teigiamai susiję su mokytojų išitraukimu į mokinių patyčias
- H5. Mokytojų santykiai su kolegomis yra teigiamai susiję su pasitenkinimu gyvenimu.
- H6. Mokytojų santykiai su mokiniais yra teigiamai susiję su pasitenkinimu gyvenimu.
- H7. Mokytojų išitraukimas į mokinių patyčias yra teigiamai susijęs su pasitenkinimu gyvenimu
- H8. Mokytojų santykiai su kolegomis ir mokiniais ir išitraukimas į mokinių patyčias yra medijuojantys veiksniai tarp patiriamos viktimizacijos ir pasitenkinimo gyvenimu.

2. METODIKA

2.1. Tyrimo eiga ir imtis

Tyrimas buvo atliekamas vykdant anketinę pedagogų ir kitų švietimo darbuotojų apklausą 2023 m. 3 ketvirtį, per internetinę apklausų platformą (apklausa.lt). Tyrimo duomenys buvo surinkti taikant netikimybinę, patogiosios imties atranką- kadangi buvo siekiama pasiekti kuo daugiau mokytojų ir dalinamasi kvietimu labai plačiai per visas Lietuvos mokyklas. Pilnos anketos pildymas truko apie 2 val. su galimybe grįžti prie anketoje pradėtų klausimų ir ją užpildyti jiems patogiu laiku. Svarbu paminėti, jog anketos peržiūrų skaičius buvo gan didelis t.y. 7446, tačiau pilnai užpildytų anketų buvo tik 1160.

Šio tyrimo metu nagrinėti duomenys yra išfiltruoti iš pagal Lietuvos švietimo ir mokslo profesinės sąjungos užsakymu atliktą tyrimą (protokolas MVGLAB-2023-01), kurį atliko MRU žmogaus ir visuomenės studijų fakulteto mokslininkų grupė: (Prof. dr. Aistė Diržytė, Prof. dr. Valdonė Indrašienė, Prof. dr. Violeta Jegelevičienė, Prof. dr. Odeta Merfeldaitė, Prof. dr. Romas Prakapas, Doc. dr. Asta Railienė, Lekt.dr. Marina Gušauskienė)

Kriterijus pagal kurį buvo filtruojami anksčiau minėto tyrimo duomenys yra mokytojų patyrusių patyčias iš mokinių faktas. Iš tyrimo anketoje naudotos paties tyrimo autorių sukurtos 30-ies teiginių skalės skirtos įvertinti patyčias patirtas mokykloje- mes naudojome šį („Iš manęs kaip iš mokytojo tyčiojosi mokiniai“) teiginį, kurio pagalba mes išfiltravome duomenis, toliau naudodami tik tuos duomenis, kur mokytojai atsakė į anksčiau minėta teiginį (Kartą per keletą mėnesių; Keletą kartų per mėnesį; Kartą per savaitę; Dažniau nei kartą per savaitę). Taipogi, toliau analizėje naudojome 4 teiginius nustatyti mokytojo ištraukimą į patyčias: „mokytojas yra užstojęs mokinį, iš kurio bandė tyčiotis kiti mokytojai“; „yra užstojęs mokytoją, iš kurio bandė tyčiotis mokinys / mokiniai“; „yra užstojęs mokytoją, iš kurio bandė tyčiotis kiti mokytojai“; „yra užstojęs administracijos darbuotoją, iš kurio kas nors bandė tyčiotis“. Kiti kintamieji, kurie buvo matuoti originaliame tyrime, bet mūsų toliau nebuvo nagrinėjami yra: potrauminiai simptomai, trauminio įvykio patirtis, bendra savijauta, vertybės santykiyje su mokyklos personalu (atlaidumas, pagarba ir t.t.).

Tyrimo duomenys buvo surinkti taikant netikimybinę, patogiosios imties atranką- kadangi buvo siekiama pasiekti kuo daugiau mokytojų ir dalinamasi kvietimu labai plačiai per visas Lietuvos mokyklas. Tyrimo imtį sudarė 422 respondentai iš kurių vyrų buvo 31 ir 391 moteris. Amžiaus vidurkis 50.30 (SD=9,27) metų. Žemiau matome mokytojų pasiskirstymą pagal mokymo įstaigos vietovę (žr. 1 lentelę).

1 lentelė

Respondentų pasiskirstymas pagal mokymo įstaigos vietovės kategoriją

Mokymo įstaigos vietovė	n	Proc.
Miestas	275	65
Miestelis	107	25
Kaimas	38	9
Neatsakė	2	0

Pastaba. N = 422

Mokytojų dalyvavusių tyrime pasiektas išsilavinimas apibendrinamas žemiau (žr. 2 lentelę).

2 lentelė

Respondentų pasiskirstymas pagal išsilavinimą

Išsilavinimas	n	Proc.
Vidurinis	6	1
Aukštesnysis	22	5
Bakalauro laipsnis	200	47
Magistro laipsnis	193	46
Daktaro laipsnis	1	0

Pastaba. N = 422

Mokytojų darbo stažas švietimo įstaigose apžvelgiamas (žr. 3 lentelę).

3 lentelė

Respondentų pasiskirstymas pagal darbo stažą

Darbo stažas	n	Proc.
1-3 metai	20	5
4-5 metai	17	4
6- 10 metai	34	8
11- 20 metai	62	15
21-30 metai	130	31
Daugiau kaip 30 metų	159	38

Pastaba. N = 422

Dažniausia mokytojo pareigybė šioje imtyje yra mokytojas metodininkas (n=196), Vyr. Mokytojas (n=145), Mokytojas(n=66), Mokytojas ekspertas (N=12) ir 3 neatsakė. Švietimo įstaigų tipai apžvelgiami žemiau (žr. 4 lentelę).

4 lentelė

Respondentų pasiskirstymas pagal mokyklos tipą

Mokyklos tipas	n	Proc.
Ikimokyklinio ugdymo įstaiga	33	8
Pradinė mokykla	22	5
Gimnazija	146	35
Profesinio ugdymo	10	2
Neformalaus švietimo įstaiga	10	2
Progimnazija	195	46
Kita	6	1

Pastaba. N = 422

2.2. Tyrimo instrumentai

Mokytojų viktimizacijos formai įvertinti buvo naudojama daugiamačė mokytojų viktimizacijos skalė (Multidimensional Teacher Victimization Scale, Yang ir kt., 2019, Yang, 2024). Ši atviros prieigos skalė buvo sukurta siekiant tyrinėti mokytojų patiriamos viktimizacijos skirtingas formas (fizinė pvz. „Mokiniai (-ės) mane tyčia pastūmė, kumštelėjo arba užkliudė.“, socialinė pvz. „Mokiniai (-ės) kurstė kitus (-as) manęs neklausyti.“, verbalinė pvz. „Mokiniai (-ės) keikė, keiksnojo mane.“, kibernetinė pvz. „Mokiniai (-ės) siuntinėjo kitiems žmonėms žinutes, nuotraukas ar vaizdo įrašus, kurie buvo skirti mane įžeisti.“, seksualinė pvz. „Mokiniai (-ės) tyčia man sakė nešvankius juokelius.“, susijusi su nuosavybės gadinimu pvz. „Mokiniai (-ės) tyčia sugadino mano daiktus.“ ir viktimizacija patiriama iš tėvų pvz. „Mokinių tėvai iš manęs šaipėsi, pravardžiavo.“). Kiekviena iš ankščiau paminėtų formų yra įvertinama, 4 teiginių grupėmis, kurias respondentai vertina Likert skalėje nuo 0 („niekada“) iki 4 („dažniau nei kartą per savaitę“). Reportuojamas vidinis suderinamumas .

Mokytojų ir mokinių santykių kokybei įvertinti buvo naudota mokytojų santykių kokybės skalė (Teacher Relationship Quality Scale arba TRQS, (Jo, 2014)). Šis instrumentas skirtas įvertinti profesinių santykių kokybei įvertinti iš mokytojų perspektyvos. Klausimyną sudaro 20 teiginių po 5 teiginius šioms grupėms: santykiai su mokiniais (STRE) (teiginių pvz. „Mokiniai (-ės) labai pasitiki manimi.“, „Mokiniai (-ės) supranta, kaip jaučiuosi.“, „Mokiniai (-ės) tinkamai vertina mano pastangas.“, „Mokiniai (-ės) demonstruoja man tinkamą pagarbą.“, „Mokiniai (-ės) mielai man padeda, kaip tik gali.“), santykiai su kolegomis (CORE) (teiginių pvz. „Kolegos (-ės) labai pasitiki manimi.“, „Kolegos (-ės) supranta, kaip jaučiuosi.“, „Kolegos (-ės) tinkamai vertina mano pastangas.“, „Kolegos (-ės) demonstruoja man tinkamą pagarbą.“, „Kolegos (-ės) mielai padeda man, kaip tik gali.“, santykiai su kolegomis“), santykiai su mokyklos vadovais (PRRE) ir santykiai su vietos švietimo institucijomis (EARE). Kiekvieną iš grupių dalyviai vertina Likert skalėje nuo 0 („visiškai nesutinku“) iki 4 („visiškai sutinku“). Analizėje toliau buvo naudojama tik santykių su mokiniais ir kolegomis subskalės, kadangi jos labiausiai susijusios su mūsų tyrimo tikslais ir uždaviniais.

Siekiant įvertinti mokytojų emocinę būseną naudojome pasitenkinimo gyvenimu skalę (The Satisfaction with Life Scale, SWLS, Diener ir kt., 1985). Šis instrumentas matuoja asmens subjektyviai suvokiamą pasitenkinimą esamo gyvenimo visuma. Šią skalę sudaro 5 teiginiai: („Daugeliu požiūrių mano gyvenimas arti idealaus.“, „Mano gyvenimo sąlygos yra puikios.“, „Aš patenkintas (-a) savo

gyvenimu.“ „Iki šiol gyvenime pasiekiau svarbių dalykų, kurių norėjau.“, „Jeigu galėčiau gyventi savo gyvenimą iš naujo, beveik nieko nekeisčiau.“), kurie vertinami Likert skalėje nuo 0 („Visiškai nesutinku“) iki 6 („Visiškai sutinku“).

Siekiant nustatyti naudotų instrumentų patikimumą buvo tikrinamas skalių vidinis suderinamumas (Cronbach's Alpha) kriterijus, kuris leidžia nustatyti ar kiekvienas iš teiginių vienoje skalėje matuoja tiriamąjį reiškinį. Kuo didesnė alpha reikšmė tuo vidinis skalės suderinamumas yra didesnis, yra sutariama, jog skalė yra patikima, jeigu rodiklis yra didesnis nei 0,6 (Pakalniškienė, 2012). Žemiau pateiktoje lentelėje matome mūsų tyrime naudotų skalių vidinį suderinamumą (žr. 5 lentelę).

5 lentelė

Tyrimo naudotų instrumentų vidinio suderinamumo rodikliai

Skalė	Cronbach's alpha
Daugiamatė mokytojų viktimizacijos skalė	Fizinės viktimizacijos subskalė .55;
	Socialinės viktimizacijos subskalė .88;
	Verbalinės viktimizacijos subskalė .79;
	Nuotolinės viktimizacijos subskalė .74;
	Seksualinės viktimizacijos subskalė .61;
	Nuosavybės gadinimo subskalė .72;
	Viktimizacijos iš mokinių tėvų subskalė .82.
Mokytojų santykių kokybės skalė	Santykiai su studentais .82; Santykiai su kolegomis .92.
Pasitenkinimo gyvenimu skalė	.87
Mokytojo įsitraukimas į patyčias (4 teiginių autorių skalė)	.83

Skalių validumui tikrinti buvo atlikta patvirtinamoji faktorinė analizė, kurios rezultatus pateikiame (žr. 6 lentelę).

Siekdami įvertinti tyrime naudotų psichologinių instrumentų struktūrinį pagrįstumą (konstrukto validumą), atlikome patvirtinamąją faktorių analizę (CFA) kiekvienai naudotai skalei. CFA leidžia

patikrinti, ar duomenys atitinka iš anksto numatytą faktorinę struktūrą, paremta teorija arba ankstesniais tyrimais. Kadangi tyrimo instrumentai buvo vertinami Likert tipo skalėmis ir matome, jog yra gan netaisyklingai pasiskirstę (žr. 7 ir 8 lenteles), analizė buvo atlikta taikant WLSMV (angl. Weighted Least Squares Mean and Variance adjusted) estimatorių.

Instrumentų validumui vertinti buvo naudojami keli rodikliai:

χ^2 (chi-kvadrato kriterijus) – tai tradicinis modelio tinkamumo vertinimo rodiklis, kuris tikrina, ar tarp stebėtos kovariacijų matricos ir modelio prognozuojamos matricos yra statistiškai reikšmingas skirtumas. Teoriškai, kuo mažesnė χ^2 , tuo modelis geriau atitinka duomenis.

CFI (angl. Comparative Fit indeksas) ir TLI (Tucker–Lewis indeksas) – reliatyvūs modelio tinkamumo rodikliai; vertės ≥ 0.95 laikomos labai geromis.

RMSEA (angl. Root Mean Square Error of Approximation) – šis indeksas lygina optimalią kovariacinę matricą su stebima. Reikšmės < 0.06 rodo gerą tinkamumą.

SRMR (angl. Standardized Root Mean Square Residual) – standartizuotų liekanų vidutinė kvadratinė paklaida šis indeksas skaičiuojamas iš kovariacinės matricos likučių. Jis lygina, ar stebimi likučiai yra tokie, kokie turėtų būti pagal Jūsų modelį. Šis indeksas turi būti kuo arčiau 0, reikšmės lygios .05 ir mažesnės rodo, kad modelis yra puikus.

GFI (angl. Goodness-of-Fit indeksas) ir MFI (angl. McDonald's Fit indeksas) – papildomi modelio tinkamumo rodikliai, rodantys absoliutų ir inkrementinį tinkamumą. CFI Šis indeksas yra surištas su chi-kvadratu, bet atsižvelgia į imties dydį ir kitus dalykus. Jis yra ganėtinai geras būdas įvertinti modelio tinkamumą. Reikšmės nuo .95 rodo gerą modelio atitikimą duomenims.

Mūsų naudojamų instrumentų rodikliai atitinka visus kriterijus ir teoriniai modeliai rodo gerą duomenų suderinamumą (Hu & Bentler, 1999).

6 lentelė

Patvirtinamosios faktorinės analizės (CFA) duomenys instrumentų validimui tikrinti

Instrumentas	χ^2 (df)	CFI	TLI	RMSEA	SRMR	GFI	MFI
Daugiamatė mokytojų viktimizacijos skalė (7 subskalės)	236.48 (329)	1.000	1.025	0.000	0.058	0.963	1.116
Mokytojų santykių kokybės skalė	20.466 (34)	1.000	1.008	0.000	0.036	0.995	1.016
Pasitenkinimo gyvenimu skalė	8.222 (5)	0.997	0.995	0.039	0.038	0.997	0.996
Mokytojo išitraukimas į patyčias (autorių skalė)	4.979 (2)	0.993	0.979	0.060	0.045	0.997	0.996

Pastaba. chi-kvadrato testas visų instrumentų atveju nereikšmingas ($p > 0.05$), taikant WLSMV estimatorių.

2.3. Duomenų statistinės analizės metodai

Statistinė duomenų analizė buvo atlikta, naudojant PSPP, Jamovi ir JASP programas. PSPP buvo naudojama duomenų failo apdirbimui- išsivesti skalių vidurkius, kai tuo tarpu JASP ir Jamovi buvo naudojama deskriptyvios statistikos skaičiavimams, faktorinėms analizėms, kintamųjų normalumui įvertinti, koreliacijos koeficientams nustatyti, bei mediacijos analizei atlikti.

2.4. Aprašomoji statistika, kintamųjų normalumo nustatymas ir išskirčių tvarkymas

Vieno respondento duomenys buvo pašalinti iš analizės dėl to, kad visų jo atsakymų įverčiai mokytojų viktimizacijos skalėje siekė maksimalias reikšmes. Atsižvelgiant į tai, kad šis konstruktas ir mūsų ir kitų tyrimuose pasižymi žemais vidurkiais ir dideliu asimetriškumu, tokia išskirtis turėjo neproporcingą įtaką duomenų pasiskirstymui. Siekiant užtikrinti analizės patikimumą ir išvengti rezultatų iškraipymo, šis atvejis neįtrauktas į tolesnę analizę. Alternatyvi analizės versija, nepašalinus minėtos išskirties, pateikiama prieduose, kad būtų užtikrintas rezultatų skaidrumas ir palyginamumas (žr. A ir B priedus).

Pagrindinių kintamųjų aprašomieji duomenys- vidurkiai (M), standartiniai nuokrypiai (SD), asimetrijos ir eksceso koeficientai nustatyti normalumui (žr. 7 lentelę).

7 lentelė

Tyrimo kintamųjų aprašomoji statistika ir normalumo įverčiai

Kintamieji	M	SD	Galimas intervalas	Asimetrijos koef.	Eksceso koef.
Įsitraukimas į patyčias	2.414	0.928	1-5	1.102	0.846
Pasitenkinimas gyvenimu	4.094	1.323	1-7	-0.247	-0.607
Santykiai su kolegomis	3.530	0.727	1-5	-0.422	0.609
Santykiai su mokiniais	3.372	0.608	1-5	-0.526	0.518
Viktimizacija	1.452	0.402	1-5	1.754	3.793
Viktimizacijos intensyvumas	1.401	0.815	1-5	2.135	3.657
Amžius	50.304	9.281	/	-0.629	0.081

Pastaba. N = 421

Iš lentelėje pateiktų duomenų matome, jog didžioji dalis veiksnių yra atitinkantys minimalias normalaus skirstinio sąlygas, kai normaluma vertinam pagal asimetrijos reikšmę intervale [-3:3] ir eksceso rodikliai priklauso intervalui [-10:10] galime teigti, jog kintamojo sklaida atitinka normalųjį skirstinį. Kai tyrinėjame viktimizacijos formas matome, jog kai kurios (rečiau reportuojamos viktimizacijos formos) yra linkę nukrypti nuo normalumo kriterijų (žr. 8 lentelę).

8 lentelė

Viktimizacijos formų aprošamoji statistika ir normalumo įverčiai

Viktimizacijos forma	Patiria (nepatiria)	M	SD	Asimetrijos koef.	Eksceso koef.	Vidinis subskalės suderinamumas
Fizinė	179 (242)	1.204	0.327	2.354	7.339	.55
Socialinė	344 (77)	1.939	0.915	1.488	2.328	.88
Verbalinė	361 (60)	1.827	0.753	1.658	3.361	.79
Nuotolinė	115 (306)	1.160	0.369	3.545	15.411	.74
Seksualinė	257 (164)	1.352	0.442	2.062	5.749	.61
Nuosavybės	176 (245)	1.227	0.381	2.679	10.805	.72
Tevų smurto	234 (187)	1.403	0.560	2.148	5.781	.82
Bendra viktimizacija	/	1.452	0.402	1.754	3.793	/

Pastaba. N = 421

3. REZULTATAI

3. 1. Viktimizacijos ir pasitenkinimo gyvenimu sąsajos

Siekiant nustatyti mokytojų viktimizacijos ir pasitenkinimo gyvenimu ryšius atlikome tiesinių ryšių analizę. Koreliacinė analizė (žr. 9 lentelę) parodė, kad tarp bendros mokytojų patiriamos viktimizacijos ir pasitenkinimo gyvenimu egzistuoja statistiškai reikšmingas, bet silpnas neigiamas ryšys ($r = -0.155$, $p < .05$). Tai rodo, kad didesnė viktimizacijos patirtis yra susijusi su mažesniu pasitenkinimu gyvenimu.

9 lentelė

Pearson r koreliacija.

Kintamieji	Pasitenkinimas gyvenimu	Reikšmingumo koeficientas p
Bendra viktimizacija	-0.155	<0.05

Pastaba. N = 421.

Tolesnė analizė pagal viktimizacijos formas (žr. 10 lentelę) atskleidė, jog socialinė ($r = -0.13$, $p < .05$), verbalinė ($r = -0.17$, $p < .001$), nuosavybės, atsižvelgiant į normalumo prielaidos nepatvirtinimą ($\rho = -0.14$, $p < .05$) ir tėvų ($r = -0.11$, $p < .05$) patyčių formos taip pat rodo reikšmingą silpną neigiamą koreliaciją su pasitenkinimu gyvenimu.

10 lentelė

Koreliacijos koeficientai tarp patiriamos viktimizacijos formų ir pasitenkinimo gyvenimu.

Subskalės	Fizinės	Socialinės	Verbalinės	Nuotolinės	Seksualinės	Nuosavybės	Tėvų
Pearson r	-0.04	-0,13*	-0,17**	-0,06	-0.07	-0.15*	-0.11*
Spearman rho	-0.10*	-0.13*	-0.16**	-0.09	-0.03	-0.14*	-0.16**

Pastaba. N = 421, reikšmingumo reikšmės žymėjimai: $p < 0,001$ **; $p < 0,05$ *.

Siekiant įvertinti, ar bendra viktimizacija prognozuoja mokytojų pasitenkinimą gyvenimu, buvo atlikta hierarchinė dviejų žingsnių regresinė analizė (žr. 11 lentelę).

1 žingsnyje pasitenkinimą gyvenimu prognozuojant per bendros viktimizacijos kintamąjį yra paaiškinama 2.4 % sklaidos: $F(1, 420) = 10.374$, $p < .001$; $\beta = -0.16$, $p < .001$.

2 žingsnyje, įtraukus mokytojų demografinius kintamuosius (amžių, išsilavinimą, lytį, darbo mokykloje stažą), paaiškinta dispersija padidėjo iki 3.7 % visos priklausomojo kintamojo sklaidos: $F(5, 420) = 3.166$, $p < .01$.

Reikšmingu prediktoriumi išliko tik viktimizacija ($\beta = -0.15$, $p = .002$), kai tuo tarpu nei vienas demografinis kintamasis nebuvo statistiškai reikšmingas ($p > .05$).

11 lentelė

Hierarchinė 2-žingsnių regresija prognozuojant mokytojų pasitenkinimą gyvenimu.

Pasitenkinimas gyvenimu	Bendras modelis		β koeficientai	
	R^2	F	β	p reikšmė
1 Žingsnis:				
Patiriamos patyčios	.024	$F(1,420) = 10.374^{***}$	-0.16	<.001
2 Žingsnis:				
Patiriamos patyčios	.037	$F(5,420) = 3.166^{**}$	-.015	.002
Išsilavinimas			0.004	>0.05
Darbo stažas			-0.124	>0.05
Amžius			0.100	>0.05
Lytis			0.083	>0.05

Pastaba. Reikšmingumo reikšmės žymėjimai: $p < .001^{***}$, $p < .01^{**}$, $p < .05^*$.

Taipogi, siekiant nustatyti viktimizacijos ir pasitenkinimo gyvenimu ryšį buvo atlikta tiesinė regresinė analizė (žr. 12 lentelę), kurioje matome, jog siekiant prognozuoti pasitenkinimą gyvenimu,

viktimizacijos veiksnys nėra reikšmingas prediktorius, jeigu analizėje taipogi įtraukiame ir mokytojų įsitraukimo į mokinių patyčias, mokytojų santykių su kolegomis bei mokiniais kokybės veiksniais.

12 lentelė

Tiesinė regresija prognozuojant mokytojų pasitenkinimą gyvenimu.

Pasitenkinimas gyvenimu	Bendras modelis		β koeficientai	
	R^2	F	β	p reikšmė
Patiriamos patyčios	.132	$F(5,420) = 12.503^{***}$	-0.099	>.05
Įsitraukimas į patyčias			-0.021	>0.05
Patiriamų patyčių dažnis			0.078	>0.05
Santykiai su kolegomis			0.227	<0.001
Santykiai su mokiniais			0.173	<0.001

Pastaba. Reikšmingumo reikšmės žymėjimai: $p < .001^{***}$, $p < .01^{**}$, $p < .05^*$.

Apibendrinant, tyrimo rezultatai patvirtino H1 hipotezę – mokytojų patiriamos patyčios yra reikšmingai, nors ir silpnai, neigiamai susijusios su jų pasitenkinimu gyvenimu. Koreliacinė analizė atskleidė, kad bendras viktimizacijos lygis yra susijęs su mažesniu pasitenkinimu gyvenimu, o išskiriant atskiras patyčių formas, reikšmingi ryšiai fiksuoti tarp verbalinės, socialinės, nuosavybės ir tėvų inicijuotos viktimizacijos bei gyvenimo pasitenkinimo. Hierarchinė regresinė analizė patvirtino, kad viktimizacija išlieka reikšmingas pasitenkinimo gyvenimu prediktorius net įtraukus demografinius veiksniai, tokius kaip amžius, lytis, darbo stažas ir išsilavinimas. Tačiau svarbu pažymėti, kad į regresijos modelį įtraukus papildomus psichosocialinius kintamuosius – mokytojų santykius su kolegomis bei mokiniais ir jų įsitraukimą į patyčias – bendra viktimizacija praranda reikšmingumą kaip nepriklausomas pasitenkinimo gyvenimu prediktorius. Šie rezultatai rodo, kad viktimizacijos poveikis gyvenimo kokybei gali būti veikiamas kitų veiksnių, ypač tarpasmeninių santykių kokybės, o ne tiesiogiai.

3.2. Viktimizacijos ir santykių su kolegomis sąsajos

Siekiant nustatyti mokytojų viktimizacijos ir santykių su kolegomis ryšius atlikome tiesinių ryšių analizę. Koreliacinė analizė (žr. 13 lentelę) parodė, kad tarp bendros mokytojų patiriamos viktimizacijos ir mokytojų santykių su kolegomis egzistuoja statistiškai reikšmingas, bet silpnas neigiamas ryšys ($r = -0.199$, $p < .05$). Tai rodo, kad didesnė viktimizacijos patirtis yra susijusi su mažesne santykių su kolegomis kokybe.

13 lentelė

Pearson r koreliacija

Kintamieji	Santykiai su kolegomis	Reikšmingumo koeficientas p
Bendra viktimizacija	-0.199	<0.001

Pastaba. N = 421.

Tolesnė analizė pagal viktimizacijos formas (žr. 14 lentelę) atskleidė, jog socialinė ($r = -0.19$, $p < .001$), verbalinė ($r = -0.16$, $p < .001$), seksualinė ($r = -0.13$, $p < .05$) ir tėvų ($r = -0.23$, $p < .001$), bei nuotolinės ir nuosavybės, atsižvelgiant į normalumo prielaidos nepatvirtinimą ($\rho = -0.19$, $p < .001$ ir $\rho = -0.12$, $p < .05$, atitinkamai) patyčių formos taip pat rodo reikšmingą silpną neigiamą koreliaciją su mokytojų santykių su kolegomis kokybe.

14 lentelė

Koreliacijos koeficientai tarp patiriamos viktimizacijos rūšių ir santykių su kolegomis.

Subskalės	Fizinės	Socialinės	Verbalinės	Nuotolinės	Seksualinės	Nuosavybės	Tėvų
Pearson r	-0.08	-0,19**	-0,16**	-0,20**	-0.13*	-0.11*	-0.23**
Spearman rho	-0.06	-0.14*	-0.15*	-0.19**	-0.07	-0.12*	-0.17**

Pastaba. N = 421, reikšmingumo reikšmės žymėjimai: $p < 0,001$ ** ; $p < 0,05$ *.

Siekiant įvertinti, ar bendra viktimizacija prognozuoja mokytojų santykių su kolegomis kokybę, buvo atlikta hierarchinė dviejų žingsnių regresinė analizė (žr. 15 lentelę).

1 žingsnyje mokytojų santykius su kolegomis prognozuojant per bendros viktimizacijos kintamąjį yra paaiškinama 4 % sklaidos: $F(1, 420) = 17.280, p < .001; \beta = -0.199, p < .001$.

2 žingsnyje, įtraukus mokytojų demografinius kintamuosius (amžių, išsilavinimą, lytį, darbo mokykloje stažą), paaiškinta dispersija padidėjo iki 6.1 % visos priklausomojo kintamojo sklaidos: $F(5, 420) = 5.360, p < .001$.

Reikšmingu prediktoriumi išliko tik bendra viktimizacija ($\beta = -0.192, p < .001$), kai tuo tarpu nei vienas demografinis kintamasis nebuvo statistiškai reikšmingas ($p > .05$).

15 lentelė

Hierarchinė 2-žingsnių regresija prognozuojant mokytojų santykių su kolegomis kokybę.

Santykiai su kolegomis	Bendras modelis		β koeficientai	
	R^2	F	β	p reikšmė
1 Žingsnis:				
Patiriamos patyčios	.04	$F(1,420) = 17.280^{***}$	-0.199	<.001
2 Žingsnis:				
Patiriamos patyčios	.061	$F(5,420) = 5.360^{***}$	-0.192	<.001
Išsilavinimas			-0.004	>0.05
Darbo stažas			0.086	>0.05
Amžius			0.068	>0.05
Lytis			0.007	>0.05

Pastaba. Reikšmingumo reikšmės žymėjimai: $p < .001^{***}$, $p < .01^{**}$, $p < .05^*$.

Apibendrinant, tyrimo rezultatai atskleidė, jog mokytojų patiriama viktimizacija yra reikšmingai, nors ir silpnai, neigiamai susijusi su mokytojų santykių su kolegomis kokybe. Tiek koreliacinė, tiek hierarchinė regresinė analizė patvirtino, kad dažnesnės viktimizacijos patirtys yra susijusios su mažesniu mokytojų pasitenkinimu profesiniais tarpusavio santykiais mokykloje. Analizuojant atskiras viktimizacijos formas, reikšmingi ryšiai buvo fiksuoti su socialinėmis, verbalinėmis, seksualinėmis,

nuosavybės, nuotolinėmis ir tėvų inicijuotomis viktimizacijos formomis. Hierarchinė regresinė analizė parodė, kad net įtraukus demografinius veiksnius, bendra viktimizacija išliko vienintelis reikšmingas prediktorius mokytojų santykių su kolegomis kokybei.

3.3. Viktimizacijos ir santykių su mokiniais sąsajos

Siekiant nustatyti mokytojų viktimizacijos ir santykių su mokiniais ryšius atlikome tiesinių ryšių analizę. Koreliacinė analizė (žr. 16 lentelę) parodė, kad tarp bendros mokytojų patiriamos viktimizacijos ir mokytojų santykių su mokiniais egzistuoja statistiškai reikšmingas, bet silpnas neigiamas ryšys ($r = -0.273$, $p < .001$). Tai rodo, kad didesnė viktimizacijos patirtis yra susijusi su mažesne santykių su mokiniais kokybe.

16 lentelė

Pearson r koreliacija

Kintamieji	Santykiai su mokiniais	Reikšmingumo koeficientas p
Bendra viktimizacija	-0.273	<0.001

Pastaba. N = 421.

Tolesnė analizė pagal viktimizacijos formas (žr. 17 lentelę). atskleidė, jog fizinė ($r = -0.13$, $p < .05$), socialinė ($r = -0.27$, $p < .001$), verbalinė ($r = -0.23$, $p < .001$), seksualinė ($r = -0.17$, $p < .001$) ir tėvų ($r = -0.20$, $p < .001$), bei nuotolinės ir nuosavybės, atsižvelgiant į normalumo prielaidos nepatvirtinimą ($\rho = -0.13$, $p < .05$ ir $\rho = -0.10$, $p < .05$, atitinkamai) patyčių formas taip pat rodo reikšmingą silpną neigiamą koreliaciją su mokytojų santykių su mokiniais kokybe.

17 lentelė

Koreliacijos koeficientai tarp patiriamos viktimizacijos rušių ir santykių su mokiniais.

Subskalės	Fizinės	Socialinės	Verbalinės	Nuotolinės	Seksualinės	Nuosavybės	Tėvų
Pearson r	-0.13*	-0,27**	-0,23**	-0,17**	-0.17**	-0.17**	-0.20**
Spearman rho	-0.10*	-0.22**	-0.19**	-0.13*	-0.11*	-0.10*	-0.20**

Pastaba. N = 421, reikšmingumo reikšmės žymėjimai: $p < 0,001^{**}$; $p < 0,05^*$.

Siekiant įvertinti, ar bendra viktimizacija prognozuoja mokytojų santykių su mokiniais kokybę, buvo atlikta hierarchinė dviejų žingsnių regresinė analizė (žr. 18 lentelę).

1 žingsnyje mokytojų santykius su mokiniais prognozuojant per bendros viktimizacijos kintamąjį yra paaiškinama 7.4 % sklaidos: $F(1, 420) = 33.644$, $p < .001$; $\beta = -0.273$, $p < .001$.

2 žingsnyje, įtraukus mokytojų demografinius kintamuosius (amžių, išsilavinimą, lytį, darbo mokykloje stažą), paaiškinta dispersija padidėjo iki 8.2 % visos priklausomojo kintamojo sklaidos: $F(5, 420) = 7.372$, $p < .001$.

Reikšmingu prediktoriumi išliko tik bendra viktimizacija ($\beta = -0.268$, $p < .001$), kai tuo tarpu nei vienas demografinis kintamasis nebuvo statistiškai reikšmingas ($p > .05$).

18 lentelė

Hierarchinė 2-žingsnių regresija prognozuojant mokytojų santykių su mokiniais kokybę.

Santykiai su mokiniais	Bendras modelis		β koeficientai	
	R^2	F	β	p reikšmė
1 Žingsnis:				
Patiriamos patyčios	.074	$F(1,420) = 33.644^{***}$	-0.273	<.001
2 Žingsnis:				
Patiriamos patyčios	.082	$F(5,420) = 7.372^{***}$	-0.268	<.001
Išsilavinimas			0.001	>0.05
Darbo stažas			0.077	>0.05

Amžius	-0.022	>0.05
Lytis	0.057	>0.05

Pastaba. Reikšmingumo reikšmės žymėjimai: $p < .001^{***}$, $p < .01^{**}$, $p < .05^*$.

Apibendrinant, tyrimo rezultatai parodė, kad mokytojų patiriama viktimizacija yra reikšmingai susijusi su mokytojų santykių su mokiniais kokybe. Tiek koreliacinė, tiek regresinė analizė atskleidė, kad šis ryšys yra silpnas, bet statistiškai reikšmingas ir neigiamos krypties – kuo dažniau mokytojai patiria viktimizaciją, tuo prastesnė jų tarpusavio sąveikos su mokiniais kokybė. Detalesnė analizė atskleidė, kad ne tik bendra viktimizacija, bet ir atskiros jos formos pasižymėjo reikšmingu neigiamu ryšiu su santykiais su mokiniais. Hierarchinės regresijos rezultatai patvirtino, kad net ir įtraukus demografinius veiksnius (amžių, lytį, darbo stažą mokykloje ir išsilavinimą), viktimizacija išliko vienintelis reikšmingas prediktorius.

3.4. Viktimizacijos ir įsitraukimo į mokinių patyčias sąsajos

Siekiant nustatyti mokytojų viktimizacijos ir mokytojų įsitraukimo į mokinių patyčias ryšius atlikome tiesinių ryšių analizę. Koreliacinė analizė (žr. 19 lentelę) parodė, kad tarp bendros mokytojų patiriamos viktimizacijos ir įsitraukimo į mokinių patyčias egzistuoja statistiškai reikšmingas, bet silpnas teigiamas ryšys ($r = 0.270$, $p < .001$). Tai rodo, kad didesnė viktimizacijos patirtis yra susijusi su didesniu mokytojų įsitraukimu į mokinių patyčias.

19 lentelė

Pearson r koreliacija

Kintamieji	Įsitraukimas į mokinių patyčias	Reikšmingumo koeficientas p
Bendra viktimizacija	0.270	<0.001

Pastaba. N = 421.

Tolesnė analizė pagal viktimizacijos formas (žr. 20 lentelę). atskleidė, jog fizinė ($r = 0.12$, $p < .05$), socialinė ($r = 0.25$, $p < .001$), verbalinė ($r = 0.22$, $p < .001$), seksualinė ($r = 0.24$, $p < .001$) ir tėvų ($r = 0.28$, $p < .001$), bei nuotolinės ir nuosavybės, atsižvelgiant į normalumo prielaidos nepatvirtinimą ($\rho = 0.15$, $p < .05$ ir $\rho = 0.18$, $p < .001$, atitinkamai) patyčių formos taip pat rodo reikšmingą silpną teigiamą koreliaciją su mokytojų įsitraukimu į mokinių patyčias.

20 lentelė

Koreliacijos koeficientai tarp patiriamos viktimizacijos rūšių ir mokytojų įsitraukimo į mokinių patyčias.

Subskalės	Fizinės	Socialinės	Verbalinės	Nuotolinės	Seksualinės	Nuosavybės	Tėvų
Pearson r	0.12*	0,25**	0,22**	0,17**	0.24**	0.13**	0.28**
Spearman rho	0.13*	0.29**	0.25**	0.15*	0.21**	0.18**	0.30**

Pastaba. Reikšmingumo reikšmės žymėjimai: ** $p < 0,001$; * $p < 0,05$.

Siekiant įvertinti, ar bendra viktimizacija prognozuoja mokytojų įsitraukimą į mokinių patyčias, buvo atlikta hierarchinė dviejų žingsnių regresinė analizė (žr. 21 lentelę).

1 žingsnyje mokytojų įsitraukimą į mokinių patyčias prognozuojant per bendros viktimizacijos kintamąjį yra paaiškinama 7.3 % sklaidos: $F(1, 420) = 32.934$, $p < .001$; $\beta = 0.270$, $p < .001$.

2 žingsnyje, įtraukus mokytojų demografinius kintamuosius (amžių, išsilavinimą, lytį, darbo mokykloje stažą), paaiškinta dispersija padidėjo iki 9.7 % visos priklausomojo kintamojo sklaidos: $F(5, 420) = 8.888$, $p < .001$.

Reikšmingu prediktoriumi išliko bendra viktimizacija ($\beta = 0.265$, $p < .001$) ir prisidėjo amžiaus kintamasis ($\beta = -0.186$, $p < .05$) kai tuo tarpu kiti sociodemografiniai kintamieji nebuvo statistiškai reikšmingi ($p > .05$).

21 lentelė

Hierarchinė 2-žingsnių regresija prognozuojant mokytojų išitraukimą į mokinių patyčias

Įsitraukimas į mokinių patyčias	Bendras modelis		β koeficientai	
	R^2	F	β	p reikšmė
1 Žingsnis:				
Patiriamos patyčios	.073	$F(1,420) = 32.934^{***}$	0.270	<.001
2 Žingsnis:				
Patiriamos patyčios	.097	$F(5,420) = 8.888^{***}$	0.265	<.001
Išsilavinimas			0.057	>0.05
Darbo stažas			0.129	>0.05
Amžius			-0.186	0.012
Lytis			0.074	>0.05

Pastaba. Reikšmingumo reikšmės žymėjimai: $p < .001^{***}$, $p < .01^{**}$, $p < .05^*$.

Apibendrinant, tyrimo rezultatai parodė, kad mokytojų patiriama viktimizacija yra reikšmingai susijusi su jų išitraukimu į mokinių patyčias. Tiek koreliacinė, tiek regresinė analizė atskleidė, jog šis ryšys yra silpnas, tačiau statistiškai reikšmingas ir teigiamos krypties, t. y. didesnė viktimizacijos patirtis siejasi su dažnesniu išitraukimu į patyčias. Be to, svarbu pažymėti, kad kai visos viktimizacijos formos reikšmingai koreliavo su išitraukimu į patyčias, o tai gali rodyti jog specifinės patirtys gali turėti sskirtingą poveikį elgesio modeliams klasėje. Atliekant hierarchinę regresiją, viktimizacija išliko reikšmingu prediktoriumi net ir kontroliuojant sociodemografinius veiksnius, o amžius taip pat turėjo neigiamą prognozuojantį ryšį – jaunesni mokytojai dažniau išitraukė į mokinių patyčias.

3.5. Santykių su kolegomis ir pasitenkinimo gyvenimu sąsajos

Siekiant nustatyti mokytojų santykių su kolegomis ir mokytojų pasitenkinimo gyvenimu sąsajas atlikome tiesinių ryšių analizę. Koreliacinė analizė (žr. 22 lentelę) parodė, kad tarp mokytojų santykių su kolegomis ir pasitenkinimo gyvenimu stebimas statistiškai reikšmingas, teigiamas ryšys ($r = 0.311$, $p <$

.001). Tai rodo, kad kokybiškesni santykiai tarp kolegų yra susiję su didesniu mokytojų pasitenkinimu gyvenimu.

22 lentelė

Pearson r koreliacija

Kintamieji	Pasitenkinimas gyvenimu	Reikšmingumo koeficientas p
Santykiai su kolegomis	0.311	<0.001

Pastaba. N = 421.

Siekiant įvertinti, ar mokytojų santykiai su kolegomis prognozuoja mokytojų pasitenkinimą gyvenimu, buvo atlikta hierarchinė dviejų žingsnių regresinė analizė (žr. 23 lentelę).

1 žingsnyje mokytojų pasitenkinimą gyvenimu prognozuojant per mokytojų su kolegomis santykius yra paaiškinama 9.7 % sklaidos: $F(1, 420) = 44.911$, $p < .001$; $\beta = 0.311$, $p < .001$.

2 žingsnyje, įtraukus mokytojų demografinius kintamuosius (amžių, išsilavinimą, lytį, darbo mokykloje stažą), paaiškinta dispersija padidėjo iki 11.4 % visos priklausomojo kintamojo sklaidos: $F(5, 420) = 10.670$, $p < .001$.

Reikšmingu prediktoriumi išliko santykiai su kolegomis ($\beta = 0.319$, $p < .001$) ir prisidėjo darbo stažo mokykloje veiksnys ($\beta = -0.151$, $p < .05$) kai tuo tarpu kiti sociodemografiniai kintamieji nebuvo statistiškai reikšmingi ($p > .05$).

23 lentelė

Hierarchinė 2-žingsnių regresija prognozuojant mokytojų pasitenkinimą gyvenimu.

Pasitenkinimas gyvenimu	Bendras modelis		β koeficientai	
	R^2	F	β	p reikšmė
1 Žingsnis:				
Santykiai su kolegomis	.097	$F(1,420) = 44.911^{***}$	0.311	<.001
2 Žingsnis:				

Santykiai su kolegomis	.114	$F(5,420) = 10.670^{***}$	0.319	<.001
Išsilavinimas			-0.002	>0.05
Darbo stažas			-0.151	0.041
Amžius			0.083	>0.05
Lytis			0.086	>0.05

Pastaba. Reikšmingumo reikšmės žymėjimai: $p < .001^{***}$, $p < .01^{**}$, $p < .05^*$.

Apibendrinant, rezultatai patvirtino H5 hipotezę, teigiančią, kad mokytojų santykiai su kolegomis yra reikšmingai teigiamai susiję su jų pasitenkinimu gyvenimu. Tiek koreliacinė, tiek hierarchinė regresinė analizė atskleidė, kad geresni tarpasmeniniai santykiai tarp kolegų prognozuoja aukštesnį pasitenkinimą gyvenimu. Santykiai su kolegomis paaiškino reikšmingą pasitenkinimo gyvenimu sklaidos dalį net ir įtraukus sociodemografinius veiksnius, iš kurių reikšmingu pasirodė tik darbo stažas – kuo didesnis stažas, tuo mažesnis pasitenkinimas gyvenimu.

3.6. Santykių su mokiniais ir pasitenkinimo gyvenimu sąsajos

Siekiant nustatyti mokytojų santykių su mokiniais ir mokytojų pasitenkinimo gyvenimu sąsajas atlikome tiesinių ryšių analizę. Koreliacinė analizė (žr. 24 lentelę) parodė, kad tarp mokytojų santykių su mokiniais ir pasitenkinimo gyvenimu stebimas statistiškai reikšmingas, teigiamas ryšys ($r = 0.270$, $p < .001$). Tai rodo, kad kokybiškesni santykiai su mokiniais yra susiję su didesniu mokytojų pasitenkinimu gyvenimu.

24 lentelė

Pearson r koreliacija

Kintamieji	Pasitenkinimas gyvenimu	Reikšmingumo koeficientas p
Santykiai su mokiniais	0.270	<0.001

Pastaba: N = 421.

Siekiant įvertinti, ar mokytojų santykiai su mokiniais prognozuoja mokytojų pasitenkinimą gyvenimu, buvo atlikta hierarchinė dviejų žingsnių regresinė analizė (žr. 25 lentelę).

1 žingsnyje mokytojų pasitenkinimą gyvenimu prognozuojant per mokytojų su mokiniais santykius yra paaiškinama 7.3 % sklaidos: $F(1, 420) = 33.012, p < .001; \beta = 0.270, p < .001$.

2 žingsnyje, įtraukus mokytojų demografinius kintamuosius (amžių, išsilavinimą, lytį, darbo mokykloje stažą), paaiškinta dispersija padidėjo iki 8.6 % visos priklausomojo kintamojo sklaidos: $F(5, 420) = 7.834, p < .001$.

Reikšmingu prediktoriumi išliko santykiai su mokiniais ($\beta = 0.269, p < .001$), kai tuo tarpu kiti sociodemografiniai kintamieji nebuvo statistiškai reikšmingi ($p > .05$).

25 lentelė

Hierarchinė 2-žingsnių regresija prognozuojant mokytojų pasitenkinimą gyvenimu.

Pasitenkinimas gyvenimu	Bendras modelis		β koeficientai	
	R^2	F	β	p reikšmė
1 Žingsnis:				
Santykiai su mokiniais	.073	$F(1,420) = 33.012^{***}$	0.270	<.001
2 Žingsnis:				
Santykiai su mokiniais	.114	$F(5,420) = 7.834^{***}$	0.269	<.001
Išsilavinimas			-0.003	>0.05
Darbo stažas			-0.144	>0.05
Amžius			0.110	>0.05
Lytis			0.072	>0.05

Pastaba. Reikšmingumo reikšmės žymėjimai: $p < .001^{***}$, $p < .01^{**}$, $p < .05^*$.

Apibendrinant, šie rezultatai patvirtino H6 hipotezę, teigiančią, kad mokytojų santykiai su mokiniais yra teigiamai susiję su mokytojų pasitenkinimu gyvenimu. Nustatyta, kad geresni

tarpasmeniniai santykiai tarp mokytojų ir mokinių teigiamai prognozuoja pasitenkinimą gyvenimu. Reikšmingas pozityvus ryšys išliko ir tuomet, kai į analizę buvo įtraukti sociodemografiniai veiksniai, o pats regresijos modelis paaiškino daugiau kaip 8 % pasitenkinimo gyvenimu sklaidos.

3.7. Įsitraukimo į mokinių patyčias ir pasitenkinimo gyvenimu sąsajos

Siekiant nustatyti mokytojų įsitraukimo į patyčias ir mokytojų pasitenkinimo gyvenimu sąsajas atlikome tiesinių ryšių analizę. Koreliacinė analizė (žr. 26 lentelę) parodė, kad tarp mokytojų įsitraukimo į patyčias ir pasitenkinimo gyvenimu stebimas statistiškai nereikšmingas, neigiamas ryšys ($r = -0.073$, $p > .05$). Tai rodo, kad įsitraukimas į patyčias nėra susijęs su didesniu mokytojų pasitenkinimu gyvenimu remiantis mūsų duomenimis.

26 lentelė

Pearson r koreliacija

Kintamieji	Pasitenkinimas gyvenimu	Reikšmingumo koeficientas p
Įsitraukimas į patyčias	-0.073	>0.05

Pastaba: N = 421.

Atsižvelgiant į tai, kad stebėtas ryšys nepasiekė statistinio reikšmingumo slenksčio, tolimesnė šių kintamųjų sąveikų analizė taikant regresinius modelius nebuvo vykdoma.

3.8. Mokytojų santykių su kolegomis bei mokiniais medijuojantis veiksnys tarp jų patiriamos viktimizacijos ir pasitenkinimo gyvenimu.

Patvirtinus tiesinius ryšius tarp mokytojų patiriamos viktimizacijos ir pasitenkinimo gyvenimu, bei pastebėjus sąsajas su mokytojų santykiais su kolegomis, bei mokiniais, toliau buvo atlikta mediacinė analizė. Kadangi mokytojų įsitraukimas į mokinių patyčias nebuvo susijęs su pasitenkinimu gyvenimu reikšmingais ryšiais toliau į mediacinę analizę šis veiksnys neįtraukiamas. Tolimesnė analizė padeda įvertinti kaip mokytojų patiriama viktimizacija veikia jų pasitenkinimą gyvenimu netiesioginiu būdu –

per santykius su kolegomis ir mokiniais. Šios analizės tikslas yra geriau suprasti ar būtent santykiai su kolegomis ir mokiniais atlieka tarpininkaujančių (mediatorių) funkciją tarp bendros viktimizacijos rodiklių ir pasitenkinimo gyvenimu.

3.8.1. Mokytojų santykių su kolegomis medijuojantis veiksnys tarp jų patiriamos viktimizacijos ir pasitenkinimo gyvenimu.

Siekiant patikrinti, ar mokytojų patiriamos viktimizacijos ir mokytojų pasitenkinimo gyvenimu ryšys yra medijuojamas santykių su kolegomis darbe kokybės, buvo atlikta mediacinė analizė naudojant DWLS (angl. diagonally weighted least squares) estimatorių, kadangi viktimizacijos kintamieji yra su dideliais asimetrijos ir eksceso rodikliais, bei 1000 savirankos (angl. bootstrap) imčių.

Analizė atskleidė, kad stebime pilną mediaciją (žr. 27 lentelę) – Netiesioginis poveikis buvo statistiškai reikšmingas ($\beta = -0.058$, $p < .001$), o tiesioginis poveikis nepasiekė statistinio reikšmingumo ribos ($\beta = -0.097$, $p = .057$). Visas poveikis buvo reikšmingas ($\beta = -0.155$, $p = .002$). Tai leidžia teigti, kad mokytojų tarpasmeniniai santykiai su kolegomis dalinai paaiškina, kaip viktimizacijos patirtys veikia jų pasitenkinimą gyvenimu (žr. 2 paveikslėlį).

27 lentelė

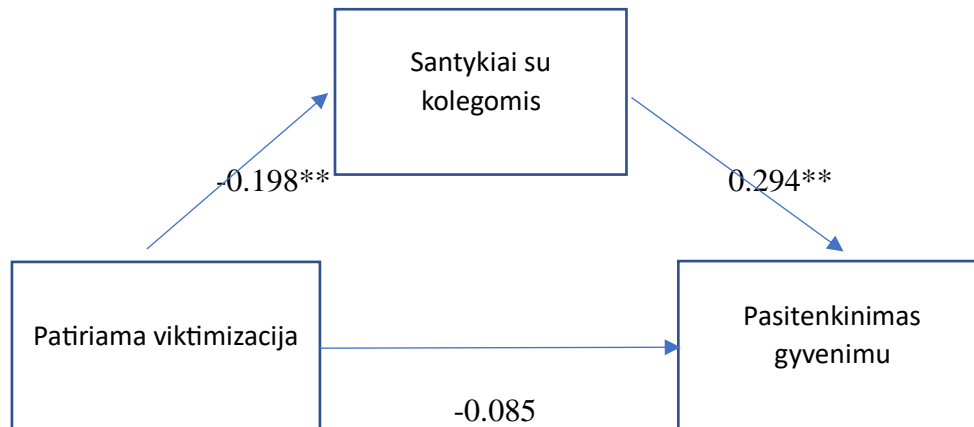
Mediacijos modelio kelių įverčiai

Efektas	Etiketė	β	SE	95% Pasikliautinis intervalas		Z	p
				ŽV	AV		
Netiesioginis	$a \times b$	-0.058	0,017	-0.096	-0.030	-3.400	< 0.001
Tiesioginis	c	-0.097	0,051	-0.199	0.007	-1.900	0.057
Visas	$c + a \times b$	-0.155	0,051	-0.250	-0.056	-3.063	0.002

Pastaba: N = 421, taikant 1000 atvėjų saviranką ir DWLS estimatorių. Pateikiamos standartizuotos reikšmės.

2 paveikslėlis

Mediacijos keliai

Pastaba. Pateikiami nestandartizuoti beta koeficientai, reikšmingumas $p < 0.001^{**}$.

Apibendrinant, atlikta mediacinė analizė atskleidė, kad mokytojų tarpasmeniniai santykiai su kolegomis veikia kaip reikšmingas medijuojantis veiksnys tarp jų patiriamos viktimizacijos ir pasitenkinimo gyvenimu. Nustatyta pilna mediacija leidžia teigti, kad viktimizacijos ryšys pasitenkinimui gyvenimu nėra tiesioginis – jis yra susijęs su mokytojų santykių su kolegomis kokybe.

3.8.2. Mokytojų santykių su mokiniais medijuojantis veiksnys tarp jų patiriamos viktimizacijos ir pasitenkinimo gyvenimu.

Siekiant patikrinti, ar mokytojų patiriamos viktimizacijos ir mokytojų pasitenkinimo gyvenimu ryšys yra medijuojamas santykių su mokiniais kokybės, buvo atlikta mediacinė analizė naudojant DWLS (angl. diagonally weighted least squares) estimatorių, kadangi viktimizacijos kintamieji yra su dideliais asimetrijos ir eksceso rodikliais, bei 1000 savirankos (angl. bootstrap) imčių.

Analizė atskleidė, kad stebime pilną mediaciją (žr. 28 lentelę). – Netiesioginis poveikis buvo statistiškai reikšmingas ($\beta = -0.067$, $p < .001$), o tiesioginis poveikis nepasiekė statistinio reikšmingumo ribos ($\beta = -0.088$, $p = .095$). Visas poveikis buvo reikšmingas ($\beta = -0.155$, $p = .002$). Tai leidžia teigti, kad mokytojų tarpasmeniniai santykiai su kolegomis dalinai paaiškina, kaip viktimizacijos patirtys veikia jų pasitenkinimą gyvenimu (žr. 3 paveikslėlį).

28 lentelė

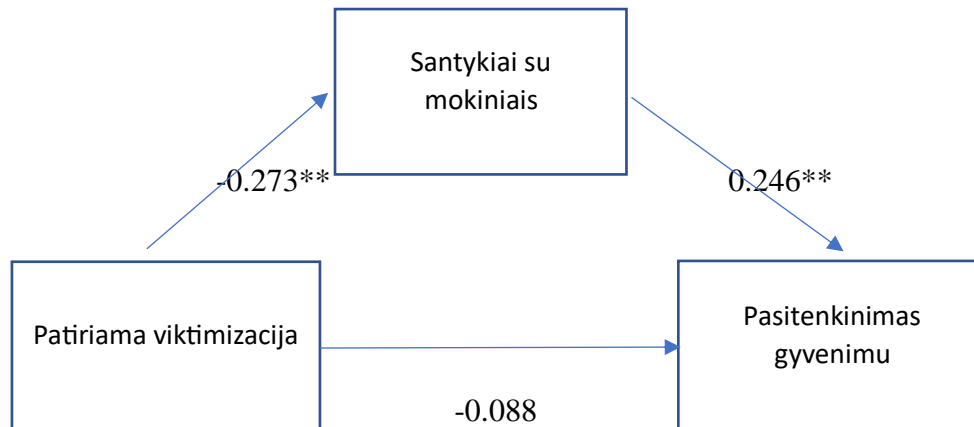
Mediacijos modelio kelių įverčiai

Efektas	Etiketė	β	SE	95% Pasikliautinis intervalas		Z	p
				ŽV	AV		
Netiesioginis	$a \times b$	-0.067	0,019	-0.109	-0.035	-3.502	< 0.001
Tiesioginis	c	-0.088	0,053	-0.194	0.017	-1.669	0.095
Visas	$c + a \times b$	-0.155	0,049	-0.252	-0.059	-3.152	0.002

Pastabos: N = 421, taikant 1000 atvėjų saviranką ir DWLS estimatorių. Pateikiamos standartizuotos reikšmės.

3 paveikslėlis

Mediacijos keliai

Pastaba. Pateikiami nestandartizuoti beta koeficientai, reikšmingumas $p < 0.001^{**}$.

Apibendrinant, atlikta mediacinė analizė atskleidė, kad mokytojų tarpasmeniniai santykiai su mokiniais veikia kaip reikšmingas medijuojantis veiksnys tarp jų patiriamos viktimizacijos ir pasitenkinimo gyvenimu. Nustatyta pilna mediacija leidžia teigti, kad viktimizacijos ryšys pasitenkinimui gyvenimu nėra tiesioginis – jis yra susijęs su mokytojų santykių su mokiniais kokybe.

4. DISKUSIJA

4.1. Rezultatų aptarimas

Šio tyrimo tikslas buvo išanalizuoti mokytojų patirtos viktimizacijos, įsitraukimo į mokinių patyčias, santykių su kolegomis bei mokiniais ir pasitenkinimo gyvenimu tarpusavio sąsajas. Gauti rezultatai pateikia svarbių išvalgų apie mokytojų patyrusių patyčias psichosocialinį portretą:

Pirmoji hipotezė – jog mokytojų patiriamos patyčios yra neigiamai susijusios su pasitenkinimu gyvenimu – buvo patvirtinta. Tarp bendros viktimizacijos ir pasitenkinimo gyvenimu nustatytas reikšmingas, silpnas neigiamas ryšys. Stebėtina, jog reikšmingomis pasirodė tam tikros viktimizacijos formos: socialinė, verbalinė, tėvų bei nuosavybės – tai leidžia manyti, kad šios formos mokytojų patyrusių viktimizaciją imtyje turi ryšį su mokytojo pasitenkinimu gyvenimu. Šie ryšiai, nors ir silpni, rodo nuoseklią tendenciją, dažnesnės įvairios patyčių patirtys mokykloje yra susijusios su svarbiais psichologinės gerovės veiksniais (Skinner & Beers, 2016; Huang, Liu & Chen, 2018). Mokytojų viktimizacijos ir pasitenkinimo gyvenimu neigiamas ryšys gali būti aiškinamas itin įvairiai: dėl viktimizacijos kylantys sunkumai- mažesnė savivertė, didesnis patiriamo streso kiekis, pablogėję santykiai, socialinio autoriteto sumenkėjimas prieš klasę gali būti kaip galimos priežastys link sumažėjusio pasitenkinimo gyvenimu (Carney ir kt., 2022; Chai, Xue & Han, 2020; Burns, Fogelgarn & Billett, 2025).

Sekančios hipotezės, numatančios, kad mokytojų patiriamos patyčios yra neigiamai susijusios su jų santykiais su kolegomis ir mokiniais, taip pat buvo patvirtintos. Tiek koreliacinės, tiek regresinės analizės atskleidė, kad didesnė viktimizacijos patirtis reikšmingai siejasi su prastesniais tarpasmeniniais ryšiais ir su mokiniais ir su kolegomis. Šie rezultatai patvirtina prielaidą, kad mokytojų socialiniai ryšiai mokyklos bendruomenėje yra itin svarbūs, o patiriant patyčias tai gali neigiamai veikti mokytojų tarpusavio santykių kokybę. Šie radiniai papildo kitų mokslininkų nagrinėtus mokytojų patyčių ir santykių su kitais ryšius: žinome, jog esant patyčioms gali kentėti ir socialinis mokytojo gyvenimas (Roorda ir kt., 2017; López ir kt., 2020; Tarablus & Yablon, 2023).

Ketvirtoji hipotezė, kad viktimizacija yra teigiamai susijusi su įsitraukimu į mokinių patyčias, taip pat buvo patvirtinta. Pastebėta, jog mokytojai, patiriantys daugiau patyčių, yra labiau linkę įsitraukti į patyčių užkardymą mokykloje. Šie radiniai taipogi atsikartoja ankstesniuose tyrimuose ir dažniausiai yra aiškinama tuo, jog mokytojai, kurie patiria patyčias jautriau į tai reaguoja ir yra linkę įsitraukti, bei užkardyti šias patirtis (Qiao & Patterson, 2021; Yoon, Sulkowski & Bauman, 2016; Perry ir kt., 2024).

Penkta ir šešta hipotezės, numatančios, kad geri santykiai su kolegomis ir mokiniais yra susiję su didesniu pasitenkinimu gyvenimu, buvo patvirtintos. Reikšmingos koreliacijos ir regresiniai modeliai parodė, kad kokybiški santykiai reikšmingai prisideda prie mokytojų pasitenkinimo gyvenimu. Šie rezultatai prisideda prie kitų autorių tyrimų rodančių tarpasmeninių santykių kokybės svarbą mokytojams (Qiao & Patterson, 2021). Geri santykiai su kolegomis ir mokiniais yra susiję su daugeliu pozityvių psichologinės gerovės rodiklių ir gali būti puiki atsvara mokytojams darbe patiriant sunkumus (Midgett & Doumas, 2020).

Tuo tarpu H7 hipotezė, numatanti teigiamą ryšį tarp įsitraukimo į patyčias ir pasitenkinimo gyvenimu, nepasitvirtino. Nustatytas ryšys tarp šių kintamųjų buvo nereikšmingas. Tai gali būti aiškinama labai įvairiai: galbūt mokytojų patyrusių patyčias imtyje šis ryšys nėra reikšmingas, kai mokytojai, kurie nepatiria patyčių yra linkę išreikšti didesnę pasitenkinimą gyvenimu, kai įsitraukia į patyčių užkardymą (Veenstra ir kt., 2014). Galbūt mokytojų įsitraukimas į patyčias yra veikiamas mūsų tyrime nematuotų veiksnių, tokių kaip pasitikėjimas savimi, saviveiksmingumo jausmo ir dėl šių priežasčių negalime pastebėti šio ryšio mokytojų patyrusių patyčias imtyje.

Galiausiai, H8 hipotezė, kad įsitraukimas į mokinių patyčias, santykiai su kolegomis ir mokiniais yra mediaciniai veiksniai tarp viktimizacijos ir pasitenkinimo gyvenimu, buvo dalinai patvirtinta. Atliekant mediacines analizes nustatyta, kad tiek santykiai su kolegomis, tiek santykiai su mokiniais atlieka medijuojančio veiksnio funkciją. Tai reiškia, jog viktimizacijos poveikis pasitenkinimui gyvenimu išryškėja tik tada, kai vertinama per tarpasmeninių santykių prizmę. Šis rezultatas atskleidžia svarbų mechanizmą, paaiškinantį, kaip teigiami santykiai mokykloje gali tarpininkauti tarp patiriamos viktimizacijos mokykloje ir mažesnio pasitenkinimo gyvenimu. Mūsų tyrimo radiniai papildė kitų autorių pabrėžiančių mokytojų tarpasmeninių santykių mokykloje svarbą (Tarablus & Yablon, 2023; Chai, Xue & Han, 2020). Mediacinės analizės tiriant ar mokytojų įsitraukimas į mokinių patyčias taipogi galėtų būti reikšmingas mediatorius, negalėjome atlikti, kadangi prielaidos, kad šis veiksnys būtų susijęs su pasitenkinimu gyvenimu buvo nepatvirtintos.

Atsižvelgiant į šiuos tyrimo radinius, autoriai rekomenduoja atkreipti didelį dėmesį į mokytojų tarpasmeninius santykius, kai kalbame apie prevencijos ar intervencijos programas orientuotas į mokytojų psichologinę gerovę. Taipogi, svarbu atkreipti dėmesį, jog skirtingos viktimizacijos formos gali turėti skirtingą poveikį mokytojui ir intervencijos gali būti efektyvios vienoms viktimizacijos formoms labiau nei kitoms.

4.2. Tyrimo ribotumai ir rekomendacijos tolesniems tyrimams

Šis tyrimas buvo grįstas koreliaciniu dizainu, todėl iš esmės nieko negalima pasakyti apie priežastinius ryšius tarp tyrimo kintamųjų. Nors buvo nustatyti statistiškai reikšmingi ryšiai tarp viktimizacijos, tarpasmeninių santykių bei pasitenkinimo gyvenimu, šie ryšiai neleidžia daryti išvadų apie tai, ar viena iš kintamųjų grupių tiesiogiai lemia kitą. Tokios sąsajos gali būti paveiktos trečiuju, tyrime neįtrauktų kintamųjų, pavyzdžiui, individualių asmenybės savybių, emocinio reguliavimo gebėjimų ar darbo krūvio.

Duomenys buvo renkami pasitelkiant internetinės apklausos metodiką. Nors šis metodas leidžia greitai pasiekti daug respondentų ir užtikrina tam tikrą anonimiškumą, jis taip pat turi ir silpnų vietų. Internetinė apklausa gali riboti tyrimo imties reprezentatyvumą, nes apklausoje dažniausiai dalyvauja tie asmenys, kurie naudojami internetu ir turi kompiuterinio raštingumo įgūdžius. Dėl šių priežasčių gali būti sunkiau apibendrinti rezultatus visai mokytojų populiacijai Lietuvoje.

Vertinant tokius jautrius reiškinius kaip viktimizacija, kyla socialinio polinkio šališkumo (angl. social desirability bias) rizika. Respondentai gali sąmoningai arba nesąmoningai sumenkinti ar nutylėti neigiamas patirtis, siekdami išlaikyti teigiamą socialinį savęs vertinimą. Tai ypač aktualu švietimo kontekste, kadangi iš mokytojų tikimasi aukšto emocinio atsparumo ir profesionalumo. Taipogi, dėl šios priežasties tyrimo statistiniai metodai irgi galėjo būti paveikti, kadangi viktimizacijos ir jos formų kintamieji naudoti skaičiavimuose, turėjo ne pagal normalųjį skirstinį pasiskirsčiusius duomenis.

Tyrimas buvo atliktas remiantis Lietuvos pedagogų duomenimis, todėl rezultatai gali būti specifiški šios šalies sociokultūriniam ir švietimo kontekstui. Kitose šalyse, keičiantis kontekstui ir sociokultūrinėms normoms situacija gali būti kitokia taip pat ir tyrimo rezultatai galėtų būti reikšmingai skirtingi. Tai riboja rezultatų pritaikomumą kitiems kultūriniais ar švietimo kontekstams.

Galiausiai, visos naudojamos skalės buvo savęs vertinimo pagrindu (angl. self-report), kas taip pat gali paveikti duomenų objektyvumą. Subjektyvus savo patirties vertinimas gali būti paveiktas emocinės būklės tyrimo metu, prisiminimų ar net situacinio konteksto.

Kai kurie instrumentai naudoti tyrime yra gan nauji ir dar nėra visapusiškai išnagrinėti literatūroje, tai gali truputį sumenkinti tyrimo pritaikomumą ir atkartojamumą lyginant, jeigu lygiagrečiai būtų naudojami klasikiniai instrumentai.

Tyrime nebuvo giliau atsižvelgiama į ryšius tarp atskirų viktimizacijos formų ir sąsajų su kitais tyrimo veiksniais- tai gali būti svarbi vieta atsižvelgti tyrėjams ateityje. Taipogi, kad geriau suprasti viktimizacijos reiškinį svarbu tirti ir skirtingus šaltinius- mes apžvelgėme patyčias patiriamas iš mokinių

ir labai paviršutiniškai iš tėvų, būtų verta gilintis į viktimizaciją kylančią iš administracijos darbuotojų bei kolegų.

Atsižvelgiant į šiuos ribotumus, ateities tyrimuose būtų tikslinga taikyti mišrius tyrimo metodus (pvz., interviu, fokus grupes, klasės stebėjimą), įtraukti platesnę ir reprezentatyvesnę imtį bei apsvarstyti galimybę tirti pedagogų patirtis skirtinguose kultūriniuose kontekstuose. Tai padėtų gauti išsamesnį ir patikimesnį supratimą apie mokytojų viktimizacijos reiškinių ir jo sąsajas su psichologine gerove.

4.3. Išvados

1. Mokytojų patyrusių patyčias imtyje nustatytas reikšmingas neigiamas ryšys tarp patiriamos viktimizacijos ir pasitenkinimo gyvenimu.
2. Mokytojų patyrusių patyčias imtyje nustatytas reikšmingas neigiamas ryšys tarp patiriamos viktimizacijos ir santykių su kolegomis kokybės.
3. Mokytojų patyrusių patyčias imtyje nustatytas reikšmingas neigiamas ryšys tarp patiriamos viktimizacijos ir santykių su mokiniais kokybės.
4. Mokytojų patyrusių patyčias imtyje nustatytas reikšmingas teigiamas ryšys tarp patiriamos viktimizacijos ir mokytojų įsitraukimo į mokinių patyčias.
5. Mokytojų patyrusių patyčias imtyje nustatytas reikšmingas teigiamas ryšys tarp santykių su kolegomis kokybės ir pasitenkinimo gyvenimu.
6. Mokytojų patyrusių patyčias imtyje nustatytas reikšmingas teigiamas ryšys tarp santykių su mokiniais kokybės ir pasitenkinimo gyvenimu.
7. Ryšys tarp įsitraukimo į mokinių patyčias ir pasitenkinimo gyvenimu nebuvo statistiškai reikšmingas.
8. Nustatyta, jog mokytojų santykiai su kolegomis bei santykiai su mokiniais yra medijuojantys veiksniai mokytojų patiriamos viktimizacijos ir pasitenkinimo gyvenimu sąsajoje. Šis ryšys nepastebėtas tiriant mokytojų įsitraukimo į mokinių patyčias kaip mediatoriaus vaidmenį.

LITERATŪROS SĄRAŠAS

- Arakelian, E. and Rudolfsson, G. (2023). Sharing the same reality, healthy relations between colleagues at work: a meta-synthesis. *Sage Open Nursing*, 9.
<https://doi.org/10.1177/23779608231207239>
- Badenes-Ribera, L., Angelo Fabris, M., Martinez, A., McMahon, S. D., & Longobardi, C. (2022). Prevalence of Parental Violence Toward Teachers: A Meta-Analysis. *Violence and victims*, 37(3), 348–366. <https://doi.org/10.1891/VV-D-20-00230>
- Bamidele, O. I. (2024). Examining the Reciprocal Effects of Teaching Strategies and Teacher-Student Relationships on Students' Self-Esteem and Learning Success. *Techtalk: Revolutionising English Language Teaching in the 21st Century*, 167.
- Banzon-Librojo, L., Garabiles, M., & Alampay, L. (2017). Relations between harsh discipline from teachers, perceived teacher support, and bullying victimization among high school students. *Journal of Adolescence*, 57(1), 18-22. <https://doi.org/10.1016/j.adolescence.2017.03.001>
- Berkowitz, M. W. (2013). Bullying prevention and teacher training: Strategies for effective intervention. *Journal of School Psychology*, 51(3), 229–238.
<https://doi.org/10.1016/j.jsp.2013.01.002>
- Bernotaite, L., & Malinauskiene, V. (2017). Workplace bullying and mental health among teachers in relation to psychosocial job characteristics and burnout. *International journal of occupational medicine and environmental health*, 30(4), 629–640. <https://doi.org/10.13075/ijomeh.1896.00943>
- Bokkel, I., Roorda, D., Maes, M., Verschueren, K., & Colpin, H. (2022). The role of affective teacher–student relationships in bullying and peer victimization: a multilevel meta-analysis. *School Psychology Review*, 52(2), 110-129. <https://doi.org/10.1080/2372966x.2022.2029218>
- Buonomo, I., Fiorilli, C., & Benevene, P. (2020). Unravelling teacher job satisfaction: The contribution of collective efficacy and emotions towards professional role. *International journal of environmental research and public health*, 17(3), 736.
- Burger, C., Strohmeier, D., & Kollerová, L. (2022). Teachers can make a difference in bullying: effects of teacher interventions on students' adoption of bully, victim, bully-victim or defender roles

across time. *Journal of Youth and Adolescence*, 51(12), 2312-2327. <https://doi.org/10.1007/s10964-022-01674-6>

Bulent, B., Arslan, G., Mert, A., & Sezai, K. (2015). The mediation effect of school satisfaction in the relationship between teacher support, positive affect and life satisfaction in adolescents. *Educational Research and Reviews*, 10(12), 1633-1640. <https://doi.org/10.5897/err2015.2282>

Burns, E., Fogelgarn, R., & Billett, P. (2025). Men school teachers get bullied too: examples from an australian study. *International Journal of Qualitative Studies in Education*, 38(2), 267-281. <https://doi.org/10.1080/09518398.2024.2365922>

Carney, J. V., Kim, J., Kim, H., Guo, X., & Hazler, R. J. (2022). The Role of School Connectedness in Mitigating the Impact of Victimization on Life Satisfaction. *Professional School Counseling*, 26(1). <https://doi.org/10.1177/2156759X221105463>

Chai, L., Xue, J., & Han, Z. (2020). School bullying victimization and self-rated health and life satisfaction: The mediating effect of relationships with parents, teachers, and peers. *Children and Youth Services Review*, 117, 105281.

Colpin, H., Bauman, S., & Menesini, E. (2021). Teachers' responses to bullying: Unravelling their consequences and antecedents. Introduction to the special issue. *European Journal of Developmental Psychology*, 18(6), 781–797. <https://doi.org/10.1080/17405629.2021.1954903>

Cruz, J., Alquwez, N., Mesde, J., Almoghairi, A., Altukhays, A., & Colet, P. (2020). Spiritual climate in hospitals influences nurses' professional quality of life. *Journal of Nursing Management*, 28(7), 1589-1597. <https://doi.org/10.1111/jonm.13113>

De Cordova, F., Berlanda, S., Pedrazza, M., & Fraizzoli, M. (2019). Violence at School and the Well-Being of Teachers. The Importance of Positive Relationships. *Frontiers in psychology*, 10, 1807. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2019.01807>

Demol, K., Verschueren, K., Salmivalli, C., & Colpin, H. (2020). Perceived teacher responses to bullying influence students' social cognitions. *Frontiers in Psychology*, 11. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2020.592582>

Diener, E., Emmons, R. A., Larsen, R. J., & Griffin, S. (1985). The Satisfaction with Life Scale. *Journal of Personality Assessment*, 49, 71-75.

- Diener, E., & Chan, M. Y. (2011). Happy people live longer: Subjective well-being contributes to health and longevity. *Applied Psychology: Health and Well-Being*, 3(1), 1-43.
- Diržytė, A., Indrašienė, V., Jegelevičienė, V., Merfeldaitė, O., Prakapas, R., Railienė, A., & Gušauskienė, M. (2024). teacher victimization by students, their parents, and school staff: prevalence and links with teachers' life satisfaction in a lithuanian sample. *Education Sciences*, 14(2), 163. <https://doi.org/10.3390/educsci14020163>
- Donat, M., Umlauf, S., Dalbert, C., & Kamble, S. (2012). Belief in a just world, teacher justice, and bullying behavior. *Aggressive Behavior*, 38(3), 185-193. <https://doi.org/10.1002/ab.21421>
- Duong, J., & Bradshaw, C. P. (2013). Links between bullying and school climate: Teacher perspectives and practices. *School Psychology Quarterly*, 28(4), 360–376. <https://doi.org/10.1037/spq0000030>
- Earl, D. (2019). The healthy relationships series: an untapped potential for human connection. *Journal of the Australian and New Zealand Student Services Association*, 27(2), 231-235. <https://doi.org/10.30688/janzssa.2019.11>
- Farley, J. (2018). Teachers as obligated bystanders: Grading and relating administrator support and peer response to teacher direct intervention in school bullying. *Psychology in the Schools*. <https://doi:10.1002/pits.22149>
- Finet, C. (2023). Teacher training in bullying prevention: An updated review. *Educational Research Review*, 38, 100521. <https://doi.org/10.1016/j.edurev.2022.100521>
- Fischer, S., John, N., & Bilz, L. (2020). teachers' self-efficacy in preventing and intervening in school bullying: a systematic review. *International Journal of Bullying Prevention*, 3(3), 196-212. <https://doi.org/10.1007/s42380-020-00079-y>
- Ghadban, M., Berkowitz, R., & Enosh, G. (2023). Teachers' workplace victimization, job burnout, and somatic and posttraumatic symptoms: A structural equation modeling examination. *Education Sciences*, 13(2), 179.
- Gopalan, N., Beutell, N., & Alstete, J. (2023). Can trust in management help? job satisfaction, healthy lifestyle, and turnover intentions. *International Journal of Organization Theory and Behavior*, 26(3), 185-202. <https://doi.org/10.1108/ijotb-09-2022-0180>

- Gusfre, K. S., Støen, J., & Fandrem, H. (2023). Bullying by teachers towards students—A scoping review. *International journal of bullying prevention*, 5(4), 331-347.
- Gyeltshen, S. & Gyeltshen, N. (2022). The impact of supportive teacher-student relationships on academic performance. *Asian Journal of Advanced Research and Reports*, 15-34.
<https://doi.org/10.9734/ajarr/2022/v16i12446>
- Hall, W., & Chapman, L. (2016). The role of teacher empathy in bullying prevention. *Teaching and Teacher Education*, 55, 1–12. <https://doi.org/10.1016/j.tate.2015.11.004>
- Hanson, R. F., Sawyer, G. K., Begle, A. M., & Hubel, G. S. (2010). The impact of crime victimization on quality of life. *Journal of Traumatic Stress*, 23(2), 189-197.
<https://doi.org/10.1002/jts.20508>
- Huang, H., Liu, Y. & Chen, Y. (2018) Preservice Preschool Teachers' Responses to Bullying Scenarios: The Roles of Years of Study and Empathy. *Frontiers in Psychology* 9:175.
<https://doi:10.3389/fpsyg.2018.00175>
- Hu, L. T., & Bentler, P. M. (1999). Cutoff criteria for fit indexes in covariance structure analysis: Conventional criteria versus new alternatives. *Structural equation modeling: a multidisciplinary journal*, 6(1), 1-55.
- Ihnat, C., & Smith, P. K. (2013). Childhood bullying experiences and their influence on teachers' responses to bullying incidents. *Educational Psychology*, 33(5), 513–529.
<https://doi.org/10.1080/01443410.2013.785051>
- Jiang, S., Liu, R., Ding, Y., Oei, T., Fu, X., & Hong, W. (2019). Victim sensitivity and altruistic behavior in school: mediating effects of teacher justice and teacher-student relationship. *Frontiers in Psychology*, 10. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2019.01077>
- Jiang, R., Liu, R., Ding, Y., Zhen, R., Sun, Y., & Fu, X. (2018). Teacher justice and students' class identification: belief in a just world and teacher–student relationship as mediators. *Frontiers in Psychology*, 9. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2018.00802>
- Ji, Z. (2017). Teacher conduct: a survey on professional ethics among chinese kindergarten teachers. *International Journal of Learning Teaching and Educational Research*, 16(9), 88-113.
<https://doi.org/10.26803/ijlter.16.9.8>

- Jo, S. H. (2014). Teacher commitment: Exploring associations with relationships and emotions. *Teaching and Teacher Education*, 43, 120-130. <https://doi.org/10.1016/j.tate.2014.07.004>
- Kloo, M., Thornberg, R., & Wänström, L. (2023). Classroom-Level Authoritative Teaching and Its Associations with Bullying Perpetration and Victimization. *Journal of School Violence*, 22(2), 276–289. <https://doi.org/10.1080/15388220.2023.2180746>
- Kõiv, K. (2020). Description of teachers' experiences on being bullied by students. In European Proceedings of International Conference on Education and Educational Psychology. European Publisher.
- Reddy, L. A., Espelage, D., McMahon, S. D., Anderman, E. M., Lane, K. L., Brown, V. E., Reynolds, C. R., Jones, A. & Kanrich, J. (2013). Violence Against Teachers: Case Studies from the APA Task Force. *International Journal of School; Educational Psychology*, 1(4), 231–245. <https://doi.org/10.1080/21683603.2013.837019>
- Roorda, D. L., Jak, S., Zee, M., Oort, F. J., & Koomen, H. M. Y. (2017). Affective teacher–student relationships and students' engagement and achievement: A meta-analytic update and test of the mediating role of engagement. *School Psychology Review*, 46(3), 239- 261. <https://doi.org/10.17105/SPR-2017-0035.V46-3>
- López, V., Benbenishty, R., Astor, R. A., Ascorra, P., & González, L. (2020). Teachers victimizing students: Contributions of student-to-teacher victimization, peer victimization, school safety, and school climate in Chile. *American journal of orthopsychiatry*, 90(4), 432.
- Martinez, A., McMahon, S. D., Espelage, D., Anderman, E. M., Reddy, L. A., & Sanchez, B. (2015). Teachers' Experiences With Multiple Victimization: Identifying Demographic, Cognitive, and Contextual Correlates. *Journal of School Violence*, 15(4), 387–405. <https://doi.org/10.1080/15388220.2015.1056879>
- McMahon, S. D., Martinez, A., Espelage, D., Rose, C., Reddy, L. A., Lane, K., Anderman, E. M., Reynolds, C. R., Jones, A., & Brown, V. (2014). Violence directed against teachers: Results from a national survey. *Psychology in the Schools*, 51(7), 753–766. <https://doi.org/10.1002/pits.21777>
- Midgett, A., & Doumas, D. M. (2020). Development, feasibility, and post-training outcomes of the STAC teacher training: a companion program for a brief, bystander bullying intervention. *Journal of Educational and Psychological Research*, 2(4), 171-181.

- Moon, B., Morash, M., & McCluskey, J. (2019). Student Violence Directed Against Teachers: Victimized Teachers' Reports to School Officials and Satisfaction With School Responses. *Journal of Interpersonal Violence*, 36(13-14), NP7264-NP7283. <https://doi.org/10.1177/0886260519825883>
- Oldenburg, B., van Duijn, M., Sentse, M., Huitsing, G., van der Ploeg, R., Salmivalli, C., & Veenstra, R. (2015). Teacher characteristics and peer victimization in elementary schools: A classroom-level perspective. *Journal of abnormal child psychology*, 43, 33-44.
- Pakalniškienė, V. (2012). Tyrimo ir įvertinimo priemonių patikimumo ir validumo nustatymas. *Metodinė priemonė. Vilnius: VU leidykla*, 36.
- Perry, A. H., Martinez, A., Reddy, L. A., McMahon, S. D., Anderman, E. M., Astor, R. A., Espelage, D. L., & Worrell, F. C. (2024). Addressing violence against educators: What do teachers say works?. *School psychology* (Washington, D.C.), 39(5), 488–498. <https://doi.org/10.1037/spq0000576>
- Pivorienė, J., & Jurkonytė, R. (2008). Moksleivių smurtas prieš pedagogus mokyklose. *Social Inquiry into Well-Being*, 7(2), 76-82.
- Qiao, B. and Patterson, M. (2021). Teachers as targets of student bullying: data from china and the united states. *Psychology in the Schools*, 58(6), 1133-1150. <https://doi.org/10.1002/pits.22493>
- Roorda, D. L., Jak, S., Zee, M., Oort, F. J., & Koomen, H. M. (2017). Affective teacher–student relationships and students' engagement and achievement: A meta-analytic update and test of the mediating role of engagement. *School psychology review*, 46(3), 239-261.
- Russell, K. and Gruys, K. (2021). How do gender, sexuality, and age impact perceptions of teacher sexual misconduct? an intersectional vignette-based study. *Feminist Criminology*, 17(1), 75-95. <https://doi.org/10.1177/1557085121998748>
- Saarento, S., Kärnä, A., & Salmivalli, C. (2014). School-level factors influencing the effectiveness of bullying prevention programs. *Journal of Applied Developmental Psychology*, 35(4), 298–305. <https://doi.org/10.1016/j.appdev.2014.04.001>
- Sjögren, B., Thornberg, R., Wänström, L., & Gini, G. (2021). Bystander behaviour in peer victimisation: Moral disengagement, defender self-efficacy and student-teacher relationship quality. *Research Papers in Education*, 36(5), 588-610.

- Skinner, E., & Beers, J. (2016). Mindfulness and teachers' coping in the classroom: A developmental model of teacher stress, coping, and everyday resilience. In K. A. Schonert-Reichl & R. W. Roeser (Eds.), *Handbook of mindfulness in education: Integrating theory and research into practice* (pp. 99–118). Springer-Verlag Publishing/Springer Nature. https://doi.org/10.1007/978-1-4939-3506-2_7
- Sorrentino, A., & Farrington, D. P. (2019). Individual, Family, Peer, and School Risk Factors for Teacher Victimization. *Educational Sciences: Theory and Practice*, 19(4), 1-13.
- Sourander, A., Gyllenberg, D., Klomek, A., Sillanmäki, L., & Ilola, A.-M. (2016). Bullying victimization and its impact on mental health outcomes. *Child Psychiatry & Human Development*, 47(1), 1–12. <https://doi.org/10.1007/s10578-015-0548-z>
- Tarablus, T., & Yablon, Y. B. (2023). Teachers' willingness to seek help for violence: The mediating effect of school climate. *School Mental Health: A Multidisciplinary Research and Practice Journal*, 15(4), 1090–1101. <https://doi.org/10.1007/s12310-023-09604-y>
- Tolmatcheff, C., Veenstra, R., Roskam, I., & Galand, B. (2024). Examining the link between implementation fidelity, quality, and effectiveness of teacher-delivered anti-bullying interventions in a randomized controlled trial. *Prevention science*, 25(3), 407-420.
- Troop-Gordon, W. (2015). The role of the classroom teacher in the lives of children victimized by peers. *Child Development Perspectives*, 9(1), 55-60. <https://doi.org/10.1111/cdep.12106>
- Veenstra, R., Lindenberg, S., Oldehinkel, A., De Winter, A., Verhulst, F., & Ormel, J. (2014). Bullying and victimization in elementary schools: The role of teachers' emotional support. *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, 45(6), 1009–1019.
- Verseveld, M., Bauman, S., & Cross, D. (2019). Teacher attitudes toward bullying: The impact of personal experiences. *School Mental Health Journal*, 11(2), 123–135.
- Wachs, S., Bilz, L., Fischer, S., & Schubarth, W. (2018). Teachers' intervention in bullying situations: The role of empathy and attitudes toward victims. *Scandinavian Journal of Educational Research*, 62(5), 727–742.
- Wagle, S. and Bhattarai, L. (2023). Teacher-student relationships and students' learning experiences: a narrative inquiry. *American Journal of Multidisciplinary Research and Innovation*, 2(4), 48-55. <https://doi.org/10.54536/ajmri.v2i4.1864>

- Wang, C., Swearer, S. M., Lembeck, P., Collins, A., & Berry, B. (2015). Teachers matter: An examination of student-teacher relationships, attitudes toward bullying, and bullying behavior. *Journal of applied school psychology, 31*(3), 219-238.
- Wang, Y., Jiang, G., Yao, Z., & Liu, L. (2024). The influence of teacher–student relationship on Chinese high school students' academic motivation for the ideological and political subject: the mediating role of academic emotions. *Frontiers in Psychology, 14*, 1329439
- Waasdorp, T. E., Fu, R., Clary, L. K., & Bradshaw, C. P. (2022). School climate and bullying bystander responses in middle and high school. *Journal of applied developmental psychology, 80*, 101412.
- Wolke, D., Copeland, W., Angold, A., & Costello, E.J. (2013). Impact of bullying in childhood on adult health outcomes. *Psychological Science in the Public Interest, 14*(3), 87–120.
- Yang, C., Fredrick, S., Nickerson, A., & Jenkins, L. (2019). Initial development and validation of Multidimensional Teacher Victimization Scale. *School Psychology Quarterly, 34*.
10.1037/spq0000307.
- Yang, C. (2024). *Multidimensional Teacher Victimization Scale (MTVS) Items and User Guide*. PsychArchives. <https://doi.org/10.23668/psycharchives.15514>
- Yoon, J., Sulkowski M. L. & Bauman S. A. (2016) Teachers’ Responses to Bullying Incidents: Effects of Teacher Characteristics and Contexts, *Journal of School Violence, 15*:1, 91-113, <https://doi:10.1080/15388220.2014.963592>
- Zeng, F., Chen, Y., & Pan, X. (2024). A study on the relationship between harmonious teacher-student relationship, student competence, and learning performance. <https://doi.org/10.4108/eai.13-10-2023.2341341>

Santrauka

Tyrime nagrinėjama mokytojų patiriamos viktimizacijos sąsajos su mokytojų santykiais su kolegomis ir mokiniais, įsitraukimu į patyčias mokykloje bei pasitenkinimu gyvenimu. Tyrimo tikslas buvo nustatyti sąsajas tarp įsitraukimo į mokinių patyčias ir santykių su kolegomis bei mokiniais su pasitenkinimu gyvenimu mokytojų, patyrusių patyčias, imtyje. Tyrimas buvo atliktas 2023 m. 3 ketvirtį, vykdant internetinę anketinę apklausą naudojant netikimybinę, patogiosios imties atranką. Apklausos duomenys buvo filtruojami, toliau naudojant tik mokytojų, nurodžiusių, kad patyrė patyčias iš mokinių, duomenis. Galutinę tyrimo imtį sudarė 422 respondentai (31 vyras ir 391 moteris), kurių amžiaus vidurkis buvo 50.30 metų. Didžioji dalis respondentų dirbo mieste (65%), turėjo bakalauro (47%) arba magistro (46%) laipsnį, ir didesnę nei 20 metų darbo stažą (69%). Dažniausios pareigybės buvo mokytojas metodininkas ir vyr. mokytojas. Dauguma respondentų dirbo gimnazijose (35%) ir progimnazijose (46%). Tyrimui naudoti šie instrumentai: daugiamatė mokytojų viktimizacijos skalė, mokytojų santykių kokybės skalė, pasitenkinimo gyvenimu skalė (SWLS), ir autorių sudaryta 4 teiginių skalė mokytojo įsitraukimui į patyčias nustatyti. Pateikiami patenkinami instrumentų patikimumo rodikliai, atlikta patvirtinamoji faktorinė analizė instrumentų struktūriniam validumui nustatyti.

Nustatytas reikšmingas, silpnas neigiamas ryšys tarp bendros mokytojų patiriamos viktimizacijos ir pasitenkinimo gyvenimu. Regresinė analizė parodė, kad viktimizacija prognozuoja mažesnę pasitenkinimą gyvenimu. Taipogi rastas reikšmingas, silpnas neigiamas ryšys tarp mokytojų patiriamos viktimizacijos ir jų santykių su kolegomis. Pastebėtas reikšmingas, silpnas neigiamas ryšys tarp mokytojų patiriamos viktimizacijos ir jų santykių su mokiniais. Nustatytas reikšmingas, silpnas teigiamas ryšys tarp mokytojų patiriamos viktimizacijos ir jų įsitraukimo į mokinių patyčias. Stebimas reikšmingas, teigiamas ryšys tarp santykių su kolegomis ir aukštesnio pasitenkinimo gyvenimu. Patvirtintas reikšmingas, teigiamas ryšys tarp santykių su mokiniais ir aukštesnio pasitenkinimo gyvenimu. Nepasitvirtino hipotezė dėl reikšmingo ryšio tarp mokytojų įsitraukimo į mokinių patyčias ir pasitenkinimo gyvenimu.

Galiausiai, mediacinė analizė parodė, jog santykiai su kolegomis ir santykiai su mokiniais veikė kaip reikšmingi medijuojantys veiksniai tarp viktimizacijos ir pasitenkinimo gyvenimu.

Šis tyrimas suteikia svarbių įžvalgų apie mokytojų patiriamos viktimizacijos sąsajas ir pabrėžia teigiamų tarpasmeninių santykių mokyklos bendruomenėje svarbą mokytojų gerovei.

Abstract

This study examines the associations between teacher victimization and their relationships with colleagues and students, involvement in students' bullying, and life satisfaction. The aim was to identify the relationships between involvement in students' bullying, relationships with colleagues and students, and life satisfaction among teachers who have experienced bullying. The study was conducted in the third quarter of 2023 using an online questionnaire and a non-probability convenience sampling method. Data were then filtered to include only responses from teachers who indicated having experienced bullying by students. The final sample consisted of 422 respondents (31 men and 391 women), with an average age of 50.30 years. Most participants worked in urban schools (65%), held either a bachelor's (47%) or a master's degree (46%), and had more than 20 years of work experience (69%). The most common positions were senior teacher and methodologist. The majority worked in gymnasiums (35%) and lower secondary schools (46%).

The following instruments were used: the Multidimensional Teacher Victimization Scale, a Teacher Relationship Quality Scale, the Satisfaction With Life Scale (SWLS), and a 4-item scale constructed by the authors to measure teacher involvement in bullying intervention. All instruments demonstrated satisfactory reliability, and confirmatory factor analysis was used to assess instruments structural validity.

Results revealed a significant but weak negative correlation between overall victimization and life satisfaction. Regression analysis confirmed that victimization predicts lower life satisfaction. A significant weak negative relationship was also found between teacher victimization and both their relationships with colleagues and with students. Additionally, a significant weak positive association was found between teacher victimization and involvement in bullying intervention. Positive relationships with both colleagues and students were significantly associated with higher life satisfaction. However, no significant link was found between involvement in students bullying and life satisfaction.

Finally, mediation analysis showed that relationships with colleagues and with students significantly mediated the relationship between teacher victimization and life satisfaction.

This study provides important insights into the dynamics of teacher victimization and emphasizes the critical role of positive interpersonal relationships within the school community in supporting teacher well-being.

Priedai

A priedas. Viktimizacijos formų aprašamosios statistikos lentelė ir normalumo įverčiai nepašalinus išskirties.

Viktimizacijos forma (N = 422)	Patiria (nepatiria)	M	SD	Asimetrijos koef.	Eksceso koef.	Vidinis subskalės suderinamumas
Fizinė	180 (242)	1.209	0.338	2.444	7.812	.57
Socialinė	345 (77)	1.946	0.926	1.495	2.306	.89
Verbalinė	362 (60)	1.834	0.768	1.699	3.505	.80
Nuotolinė	116 (306)	1.169	0.414	4.363	26.187	.79
Seksualinė	258 (164)	1.360	0.471	2.538	10.072	.66
Nuosavybės	177 (245)	1.236	0.422	3.595	21.116	.77
Tevų smurto	235 (187)	1.409	0.574	2.185	5.883	.83
Bendra viktimizacija	/	1.459	0.430	2.333	9.125	/

B priedas. Pearson koreliacijos lentelė nepašalinus išskirties.

Subskalės	1	2	3	4	5	6
1. Įsitraukimas į patyčias	–					
2. Pasitenkinimas gyvenimu	-0,09	–				
3. Santykiai su kolegomis	-0,077	0,311**	–			
4. Santykiai su mokiniais	-0,077	0,270**	0,394**	–		
5. Patiriama viktimizacija	0,231**	-0,144*	-0,198**	-0,265**	–	
6. Viktimizacijos intensyvumas	0,241**	-0,043	-0,098*	-0,255**	0,548**	–

Pastaba. reikšmingumo reikšmės žymėjimai: $p < 0,001^{**}$; $p < 0,05^{*}$, $N = 422$.